

AARBØGER
FOR
NORDISK OLDKYNDIGHED
OG HISTORIE

ANNUAL OF THE ROYAL SOCIETY OF NORTHERN ANTIQUARIES

2007

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFTSKAB
KØBENHAVN 2010

© 2010 Det Kgl. Nordiske Oldskriftselskab
Frederiksholms Kanal 12
DK-1220 København K.

ISBN 978-87-87483-14-8
ISSN 0084-585X

Redaktion: Poul Otto Nielsen (ansv.) og Ulla Lund Hansen
Grafisk tilrettelæggelse og billedbehandling: Jan Holme Andersen

Udgivet med støtte fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Grunddesign, prepress og tryk: Narayana Press, Gylling
Skrift: Minion
Papir: 130 g Chorus Satin

Omslag: Den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring
nedsat ved forordning af Kong Christian VII den 22. maj 1807

Medlemmer i perioden 1807-1816, fra toppen mod højre:
Kommissionens formand A.W. Hauch, F. Münter,
kommissionens sekretær R. Nyerup, P.J. Monrad,
W.H.F. Abrahamson, B. Thorlacius, E. Vargas Bedemar,
E.C. Werlauff, og L.S. Vedel Simonsen

*Alle manuskripter sendes til vurdering hos to anonyme referees,
inden de accepteres til trykning*

All papers are subject to anonymous peer refereeing

*Vor einer möglichen Publikation werden alle Manuskripte
zwei anonymen Referenten zur Begutachtung vorgelegt*

Salg til ikke-medlemmer i kommission hos:
Herm. H. J. Lynge & Søn
Internationalt antikvariat
Silkegade 11
DK-1113 København K.
www.lynge.com
herman@lynge.com

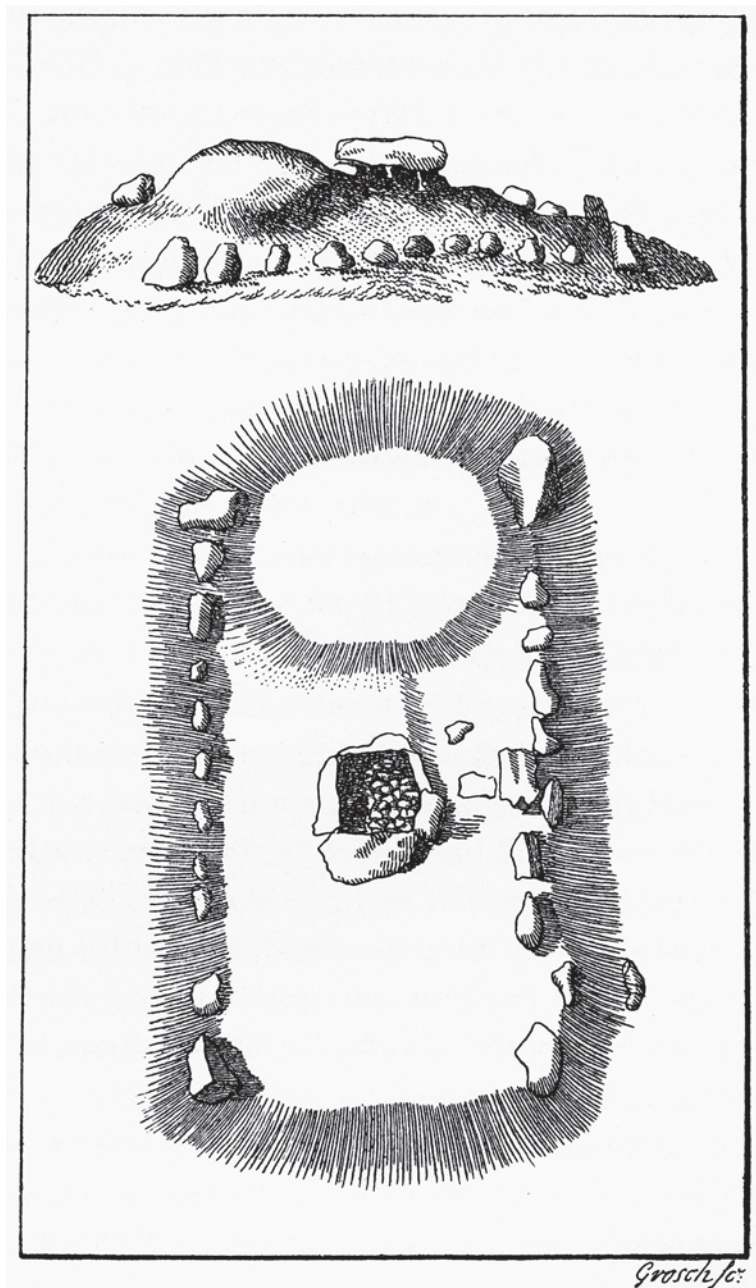
Salg med rabat til medlemmer direkte fra Selskabet
– se bagest i bogen

Oldsagskommissionens tidlige år

forudsætninger og
internationale forbindelser

NATIONALMUSEETS 200 ÅRS JUBILÆUMSSYMPIUM
24.-25. MAJ 2007

ARRANGERET AF NATIONALMUSEET OG WORMIANUM
I SAMARBEJDE MED KULTURARVSSTYRELSEN

Kong Hildetands høj. Frontispice til F. Münters bog fra 1806 »Lejre i Sjælland i Begyndelsen af det Nittende Aarhundrede«, der var medvirkende til oprettelsen af Den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring i 1807.

The barrow of King Hildetand in Lejre on Zealand. Frontispiece in F. Münters book of 1806 that took part in the establishment of the Royal Commission for the Preservation of Antiquities in 1807.

Arbejdet i Oldsagskommissionens første år

Af TOVE B. JAKOBSEN

Abstract: Den tidligste periode i Oldsagskommissionens historie fra 1807 til 1816 er væsentlig og interessant i museal sammenhæng, ikke blot fordi den omhandler ideen til skabelsen af Nationalmuseet, men også fordi den afspejler fremgangsmåden, hvorpå denne idé blev omsat i praksis. I denne artikel er fokus på kilderne til oplysninger om de tidlige aktiviteter først og fremmest rettet mod kommissionens regnskaber, der supplerer de øvrige informationer, som kan aflæses i protokoller og andre arkivalier. Heraf fremgår det, hvordan kommissionen håndterede udførelsen af de pligter, der var blevet den pålagt. Af kilderne fremstår tydeligt og klart afgrænset en række interesseområder, som tilsammen udgjorde kommissionens indsats inden for administration, personale, fredning af fortidsminder, accession af oldsager, museumsvirksomhed, restaurering af genstande og publikationsvirksomhed. Ved denne prioritering skabtes gennem Oldsagskommissionens pionerånd og arbejdsindsats et spinkelt fundament, som på trods af krigstilstand og økonomisk nedgang var stærkt nok i sin struktur til, at eftertiden kunne bygge videre på det og skabe vore dages Nationalmuseum.

Historien om 'Den Kongelige Commission i Kjøbenhavn for Oldsagers Opbevaring', der blev nedsat ifølge Kong Christian VII's reskript af 22. maj 1807, er i sin helhed blevet beskrevet i flere trykte kilder.¹ Imidlertid er den tidlige periode i Oldsagskommissionens historie fra 1807 til 1816, inden C.J. Thomsen blev tilknyttet som sekretær, ofte blevet betragtet som mindre interessant i museal sammenhæng. Dette var således baggrunden for det symposium, der blev afholdt i anledning af Nationalmuseets 200 års jubilæum, hvorfra de fleste foredrag har givet anledning til artikler i denne *Aarbog*.

Det er nu påvist, at der findes mange flere aspekter af denne periode end først antaget og én af de vigtigste kilder hertil er kommissionens regnskaber, som supplerer de øvrige tilgængelige oplysninger i møde- og accessionsprotokoller, præsteindberetninger, indberetninger til kongen, officielle og interne skrivelser, kopiprotokoller med afskrifter af korrespondance, private breve samt publikationer (Jakobsen 2004; 2007a; 2007b). Af disse kilder

fremgår det, hvorledes kommissionen håndterede udførelsen og prioriteringen af de pligter, der blev den pålagt af det kongelige kommissorium (Bilag 1). Dette arbejdsgrundlag gav Oldsagskommissionen følgende hovedopgaver til løsning:

... at finde så mange bevaringsværdige ikke flytbare levn (monumenter) fra oldtid og middelalder som muligt, beskytte dem mod overgreb og sørge for deres vedligeholdelse.

... at finde og indsamle bevaringsværdige mindre og mobile levn fra oldtid og middelalder og anbringe dem et sikkert sted, hvor de kunne bevares for eftertiden og man kunne sørge for deres vedligeholdelse.

... at frem for høj og lav at udbrede kendskab til fortiden, vække folkets interesse for mindesmærker og derved øge muligheden for at finde og bevare flere oldsager samt bedre folkeoplysningen og styrke nationalfølelsen.

For at gennemskue, hvordan kommissionen løste disse opgaver, er der derfor set på følgende indsatsområder:

1. Administration, herunder møder, kontorartikler og økonomi.
2. Personale, der udførte arbejde for kommissionen.
3. Fredningstiltag over for truede fortidsminder samt faglige rejser.
4. Samlingens forøgelse, herunder indsamlingspolitik og registrering.
5. Museumsvirksomheden og dens drift.
6. Restaurering af museumsgenstande.
7. Publikationsvirksomhed.

Disse områder vil i det følgende blive belyst igennem Oldsagskommissionens regnskaber (regnskabsprotokol og -bilag).² Det er af regnskabs-tekniske grunde her valgt at fokusere på antallet af udgiftsposter tilknyttet en sag, som et mål for aktiviteten på området, og ikke de faktiske udgifter og indtægter. I perioden 1807-16 suppleres de 171 deciderede udgiftsposter i regnskabsprotokollen af 112 nummererede regnskabsbilag plus undernumre, der i nogle tilfælde dækker flere aktiviteter. De således 192 specificerede udgifter er blevet inddelt i de ovennævnte 7 kategorier, der beskrives og illustreres ved grafer inden for de enkelte indsatsområder, som i sammenfatningen fremstilles i den overordnede fordeling i grafen fig. 18.

Før denne gennemgang af Oldsagskommissionens aktiviteter skal dens ordinære og korresponderende medlemmer dog introduceres med fokus på deres indsats inden for de forskellige områder.

Oldsagskommissionens ordinære medlemmer

Ved kommissionens oprettelse i 1807 blev der af kong Christian VII udnævnt seks faste kommissionsmedlemmer, og i 1810 blev der udnævnt yderligere tre af kong Frederik VI. De således i perioden 1807-16 udnævnte ni medlemmer var:

Fig. 1. Oldsagskommissionens formand A.W. Hauch. Olie-maleri 1833 af C.A. Jensen, Videnskabernes Selskab.

Chairman of the Antiquity Commission A.W. Hauch, oil painting by C.A. Jensen 1833, the Royal Danish Academy of Sciences and Letters.

Kammerherre, overhofmarskal og chef for de kongelige samlinger Adam Wilhelm Hauch (1755-1838) (fig. 1) beklædte posten som Oldsagskommissionens formand til sin død. Hauchs betydning som kommissionens kransekagefigur kan ikke overvurderes, og selv om han ikke deltog i det løbende arbejde, er hans underskrift forbløffende ofte at finde blandt de andre medlemmers under referaterne i kommissionens mødeprotokol. Det vil sige, at han fulgte med i, hvad der foregik, og deltog i beslutningsprocesserne. Herved kunne han også foreslå den bedste fremgangsmåde ved tilrettelæggelsen af sager, der måtte forelægges på »Allerhøjeste Sted«, samt rådgive kongen om løsningen på det fremlagte problem. Han var dog anset for at være

Fig. 2. Oldsagskommissionens sekretær R. Nyerup, pastelmaleri af C. Horneman 1827, Det Kgl. Bibliotek.

Secretary of the Antiquity Commission R. Nyerup, pastel painting by Horneman 1827, the Royal Library.

ualmindelig sparsommelig med offentlige midler, hvilket med tiden kom til at give kommissionen problemer på grund af lave bevillinger.

Kommissionens første sekretær blev professor i litteraturhistorie Rasmus Nyerup (1759-1829) (fig. 2), der var overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket i salen oven på Trinitatis Kirke (fig. 3). Han havde i flere år tumlet med idéen om et statsmuseum til bevaring af fortidsminderne og havde opfordret befolkningen til at bevare dem (Nyerup 1806; 1807a; 1807b). Dette blev af flere taget bogstaveligt og derfor modtog han på Universitetsbiblioteket en del oldsager, der blev indsendt lige før kommissionen blev nedsat, og skæbnen ville så, at dette sted blev kommissionens og dens museums officielle adresse

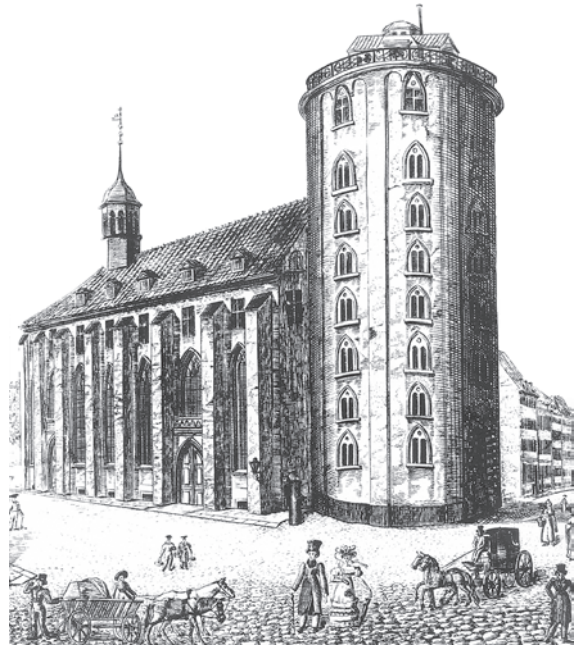

Fig. 3. Trinitatis Kirke, hvor Universitetsbiblioteket holdt til på etagen over kirkerummet. Adgangen skete via spiralgangen i Rundetårn. Kobberstik af H.G.F. Holm ca. 1825.

Trinitatis Church where the University Library was housed on the floor above it. The entrance was through the spiral corridor of the Round Tower. Engraving by H.G.F. Holm c. 1825.

i årene 1807-32. Som sekretær var det ham, der førte mødeprotokollen,³ modtog tilsendte oldsager på biblioteket og til en vis grad deltog i museets ordning. Nyerup måtte imidlertid anmode om at fratræde som kommissionens sekretær i 1816, fordi han havde fået mange nye tidskrævende arbejdsopgaver på Universitetsbiblioteket og i sit omfattende forfatterskab. Han forblev dog ordinært medlem resten af sine dage, og blev som sekretær efterfulgt af C.J. Thomsen (1788-1865), der tiltrådte ved årsskiftet 1816/17, men først i 1827 blev fuldgældigt medlem af kommissionen.

Professor i teologi siden 1790 Friederich Christian Carl Heinrich Münter (1761-1830) (fig. 4) var sammen med Rasmus Nyerup de egentlige idémæs-

Fig. 4. Oldsagskommissionens medlem F.C.C.H. Münter, radering, Det Kgl. Bibliotek.

Member of the Antiquity Commission F.C.C.H. Münter, etching, the Royal Library.

sige skabere af Oldsagskommissionen og var den der udformede andragendet til kong Christian VII i 1807, vedlagt en lille bog han havde skrevet om fortidsminderne og deres forfald bl.a. i Lejre (Münter 1805). Münter var yderst berejst, meget lærd og kendte mange af tidens store skønånder. Som de fleste af den tids kulturpersonligheder og de fleste af kommissionens medlemmer var han frimurer og gjorde lynkarriere i den tysksprogede loge 'Friedrich zur gekrönten Hoffnung' i København. Der afløste han i 1794 kaptajn W.H.F. Abrahamson som 'Mester af Stolen', hvilken post han frasagde sig, da han i 1808 blev biskop for Sjælland og Bornholm (om kommissionen og frimureriet, se Bartholdy i dette bind). Fra sine hyppige visitatsrejser som biskop

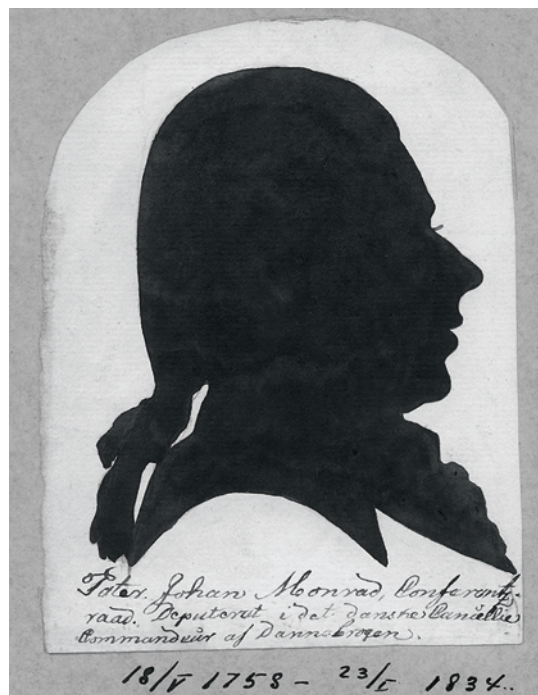

Fig. 5. Oldsagskommissionens medlem P.J. Monrad, silhuetklip, Museumshistorisk Arkiv, Nationalmuseet.

Member of the Antiquity Commission P.J. Monrad, silhouette, Museum Historical Archive, the National Museum.

kendte han sit stift godt i arkæologisk henseende og var gennem sit store kontaktnet et væsentligt, indflydelsesrigt og aktivt medlem indtil sin død.

Konferensråd og kancellideputeret Peter Johan Monrad (1758-1834) (fig. 5), der var født i Norge, gjorde karriere i centraladministrationen og blev senere etatsråd. Som det Danske Cancellies mand i Oldsagskommissionen kendte han centraladministrationens krogveje og blev i mange henseender kommissionen en god mand, da han på sin vis sad med ved begge sider af bordet, både når ansøgninger skulle formuleres og behandles. Således skaffede han herved portofrihed for en del af kommissionens omfattende forsendelser. Ligeledes var det ham, der ordnede udkast til ansøgninger til kancelliet, da

Fig. 6. Oldsagskommissionens medlem W.H.F. Abrahamson, kobberstik af G.L. Lahde 1805.

Member of the Antiquity Commission W.H.F. Abrahamson, engraving by G.L. Lahde 1805.

kommissionen ved sin nedsættelse gik med planer om at flytte til Nicolai Kirke. Disse planer blev dog af økonomiske årsager ikke ført ud i livet. Det var også ham, der forfattede koncepterne til kommissionens indberetninger til kongen om dens virke, førte kommissionens regnskaber og forestod selve pasningen af samlingen. Monrad var desuden medudgiver af *Collegial-Tidende*, som også beskæftigede sig med en del museumsrelevant stof, herunder rosende omtale af museets velyndere og beskrivelse af deres gaver. En langvarig sygdom tvang ham dog fra 1818 og frem til efterhånden at overlade sit praktiske arbejde for kommissionen til C.J. Thomsen.

Artillerikaptajn og lærer ved landkadetakademiet Werner Hans Frederik Abrahamson (1744-1812)

Fig. 7. Oldsagskommissionens medlem B. Thorlacius, oliemaleri af Kratzenstein-Stub 1816.

Member of the Antiquity Commission B. Thorlacius, oil painting by Kratzenstein-Stub 1816.

(fig. 6) var levende interesseret i oldtiden, dens oldsager og studiet af runer, som han skrev flere artikler om. Samtidig var han fortaler for danskheden og det danske sprog, hvilket han indførte som undervisningssprog i stedet for tysk på landkadetakademiet. En af Abrahamsons første arbejdsopgaver for kommissionen var i sommeren 1807 at udforme et spørgeskema til civile og gejstlige embedsmænd rundt om i riget for at anmode dem om efterretninger om lokale oldtidslevn, ligesom han samtidig begyndte at indføre deres indberetninger i en ekstrakt-protokol⁴ og derefter deltog aktivt i fredningen af fortidsminderne. Da han var tosproget, tog han sig også af kommissionens forbindelse med det Slesvig-Holstenske Cancellie og den tyske brevveksling.

Professor og senere etatsråd Børge Thorlacius (1775-1829) (fig. 7) var klassisk filolog og en flittig skribent ligesom sin fader den norrøne oldgransker, justitsråd Skule Thorlacius. Børge Thorlacius kom til at spille en vigtig rolle som registrator for Oldsagskommissionen. Således fremlagde han i juli 1808 en liste over oldsager fra Sjælland, Møen og Bornholm, som han havde ekstraheret fra Pontoppidans *Den Danske Atlas*. Fra 1808 og fire år frem udarbejdede han sammen med Abrahamson flere fredningslister over fortidsminder til Danske Cancellie og Tyske Cancellie ud fra embedsmændenes indberetninger. Desuden arbejdede de to sammen om andre registreringsarbejder og om første bind af kommissionens tidsskrift *Antiqvariske Annaler*, hvis redaktion fra 1811 blev Thorlacius' primære virksomhedsområde i kommissionen. Fra 1817 førte han accessionsprotokollen, indtil han forlod kommissionen i 1826 formentlig på grund af sygdom, hvorefter C.J. Thomsen i 1827 blev udnævnt til at overtage hans plads i Oldsagskommissionen.

Af de tre i 1810 tilkomne ordinære medlemmer af kommissionen udnævntes på kong Frederik VI's befaling den 1. marts først mineralogen, grev Eduardo Vargas Bedemar (1770-1847) (fig. 8), der allerede den 25. juni 1807 var blevet udnævnt til korresponderende medlem. Født i Kiel med spanske aner uddannede han sig i Italien, havde som en farverig person en omtumlet løbebane og var sandsynligvis falsk greve. Han havde mange intellektuelle interesser og var præsident for Videnskabernes Selskab i Pisa. Fra 1810 til 1812 fik han kongelig understøttelse til at udføre mineralogiske undersøgelser i Lapland og Norge. Derefter blev Vargas Bedemar udnævnt til kammerherre samt inspektør for kronprins Christian Frederiks naturaliekabinet og helligede sig hoflivet. Grundet upassende levned blev han i 1814 af Kong Frederik VI frataget sin titel af kammerherre og udelukket af kommissionen, men blev dog taget til nåde igen i 1816 og sad derefter i kommissionen indtil sin død. Udover at foretage en indsamlingsrejse til Færøerne

Fig. 8. Oldsagskommissionens medlem E. Vargas Bedemar, oliemaleri af M. Brünnich 1840 i Geologisk Museum (foto Geologisk Museum).

Member of the Antiquity Commission E. Vargas Bedemar, painting by M. Brünnich 1840 in the Museum of Geology (photo by the Museum of Geology).

for kommissionen i 1819-20 bidrog han ellers ikke meget til kommissionens arbejde og deltog sjældent i møderne. Vargas Bedemar endte sit virke med i 1842 at blive direktør for Det kgl. naturhistoriske Museum.

Den 9. november 1810 udnævntes ved kongelig resolution yderligere to kommissionsmedlemmer. Det ene var bibliotekssekretær ved Det kgl. Bibliotek, dr.phil. adjunkt og senere i 1812 professor i historie Erich Christian Werlauff (1781-1871) (fig. 9). Werlauff fulgte levende med i den debat som Nyerup og Münter havde sat i gang op til Oldsagskommissionens oprettelse. I 1808 udgav han således

Fig. 9. Oldsagskommissionens medlem E.C. Werlauff, lithografi af Em. Bærentzen & Co. lith. Inst. 1842/43.

Member of the Antiquity Commission E.C. Werlauff, lithograph by Em. Bærentzen & Co. 1842/43.

et lille skrift *Bemærkninger i Anledning af den til de nordiske Oldsagers Samling og Opbevaring nedsatte Commission*, som kommissionen støttede økonomisk, selvom hans syn på bevaring af fortidsminderne var anderledes (Werlauff 1808). Da Nyerup i sommeren 1810 tog på en af kongen finansieret kortere studietur til Sverige, bad Oldsagskommissionen Werlauff vikariere for ham som sekretær. Samme efterår ajourførte han sammen med Abrahamson listen over bevaringsværdige fortidsminder til Danske Cancellie, hvorefter han blev udnævnt til medlem af Oldsagskommissionen. Her deltog han i de fleste af møderne og leverede flere bidrag til *Antiqvariske Annaler*.

Fig. 10. Oldsagskommissionens medlem L.S. Vedel Simonsen, oliemaleri af S.L. Lange 1812, Odense Bys Museer.

Member of the Antiquity Commission L.S. Vedel Simonsen, oil painting by S.L. Lange 1812, Odense Town Museum.

Det andet medlem, der blev udpeget den 9. november 1810, var historikeren og doktor i medicin, professor Lauritz Schebye Vedel Simonsen (1780-1858) (fig. 10) fra Elvedgård på Fyn, der som Werlauff forblev medlem til Oldsagskommissionen blev nedlagt i 1849. Vedel Simonsen havde en levende interesse for oldsager, der gjorde, at han alene i årene 1807-14 indsamlede langt over 800 genstande til 'Antiqvitets-Kabinettet' fra store og små bidragsydere (Vedel Simonsen 1815a). De selvfinansierede indsamlingsrejser gik rundt på Fyn og til Jylland under fastlandsspærringen, da forbindelsen mellem Sjælland og det øvrige danske rige var afbrudt af den engelske flådes belejring. Sagerne blev opbe-

varet hos ham selv og andre 'støtter', indtil det hele efter krigens ophør blev bragt til København i 1815. Samtidig indsamlede han mange topografiske oplysninger og tog initiativet til oprettelsen af vore dages landsarkiver. Han beskæftigede sig også med teorien om inddelingen af oldtiden i tre perioder, som han beskrev teoretisk allerede i 1813 men dengang ikke kunne bevise rigtigheden af (Vedel Simonsen 1813-16). Man må nok antage, at C.J. Thomsen, som han kendte særdeles godt, til dels har været under hans indflydelse, selv om Thomsen arbejdede med bevisførelsen af oldtidens tredeling i sten-, bronze- og jernalder alene ud fra de faktiske fund og deres fysiske fundsammenhæng (Thomsen 1836).

Oldsagskommissionens korresponderende medlemmer

Det kgl. reskripts 2. punkt foreskrev Oldsagskommissionen ... *at correspondere med disse* [præsterne] *og sine udenbyes Medlemmer i alle Tilfælde, hvor nærmere Oplysninger behøvedes* (se Bilag 1). Dette medførte, at der blev oprettet et nationalt og udenlandsk netværk af lærde korresponderende medlemmer, som blev bedt om at være opmærksomme på nordiske kulturspor og oldsager rundt omkring og assistere kommissionen i diverse antikvariske spørgsmål. Det blev overladt til Oldsagskommissionen selv at udpege sine korresponderende medlemmer, og i årene 1807-16 blev det i alt til 17 udnævnelser (Jakobsen 2007a, 29-34), hvoraf de fleste var en del af Münters etablerede netværk og flere genkendes i andre artikler i dette bind. De blev af kommissionen forsynet med diplomer trykt på latin for at gøre deres position mere officiel, så de lettere fik adgang til relevante oplysninger. Allerede på mødet den 25. juni 1807 blev følgende fire lærde inviteret til at blive korresponderende medlemmer, foruden ovenfor omtalte E. Vargas Bedemar, der i et svar dateret Livorno den 1. oktober 1807 tvivlede på, at de nordiske vandaler havde efterladt sig spor

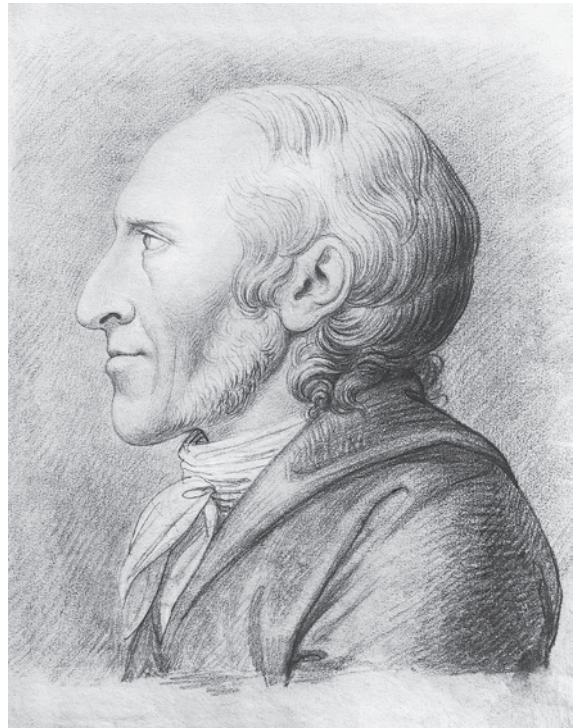

Fig. 11. Oldsagskommissionens korresponderende medlem G. Zoëga, tegning af Bertel Thorvaldsen (foto Den kgl. Mønt- og Medaillesamling).

Corresponding member of the Antiquity Commission G. Zoëga, drawing by Bertel Thorvaldsen (photo by the Royal Collection of Coins and Medals).

på Sardinien. I samme møde den 25. juni 1807 blev også kammerherre Schubart (se nedenfor) i en skrivelse bedt om at besørge brevene til flg. fire lærde.

Don Calcagni fra Palermo på Sicilien, som der ikke er fundet yderligere informationer om angående hans svar.

Don Francesco Daniele (1740-1812) var »Secrétaire de l'académie d'Herculanum« i Napoli og blev udnævnt på baggrund af et større forfatterskab om kulturelle emner.

Münters kontakt i Paris, arkæolog og professor Aubin-Louis Millin (1759-1818) var ansat ved det franske møntkabinet. Oprindeligt uddannet i natur-

videnskab udsendte og redigerede han mange værker herom, men hans hovedinteresse i den klassiske arkæologi fostrede endnu flere værker. Under den franske revolution var han med til at redde mange monumenter og oldsager fra ødelæggelse. (Se også K. Lundbeck-Culot samt M. Nielsen og U. Kjær i dette bind).

Professor i klassisk arkæologi og numismatiker Georg Zoëga (1755-1809) (fig. 11) stammede fra Nordslesvig, var bosiddende i Rom og efterlod sig et omfattende arbejde om Antikken og Egypten. Oprindeligt var han udsendt af Ove Høegh-Guldberg i 1781 for at studere numismatik med henblik på at blive inspektør ved den nydannede kongelige Mønt- og Medaillesamling, men han blev boende i Rom, hvorfra han sendte mange mønter hjem til de kongelige samlinger. Han var inspirator for mange udsendte danskere og var således ven med Münter, som havde mødt ham i Göttingen 1782 og besøgt ham i Rom 1785. Zoëga nåede dog ikke at bidrage meget til kommissionens arbejde før sin død. (Se også T. Fisher-Hansen samt M. Nielsen og J. Steen Jensen i dette bind).

Foruden disse fem lærde blev der i årene 1807-16 yderligere udnævnt 12 korresponderende medlemmer, der her nævnes i kronologisk rækkefølge efter datoen for deres udnævnelse:

Professor Friedrich David Gräter (1768-1830) var Münters ven og blev udnævnt 20. december 1807. Som professor i Schwäbische Hall og gymnasirektor i Ulm i det nuværende Baden-Württemberg interesserede han sig meget for Tysklands og Nordens oldtid og oversatte gammelnordiske skrifter.

Kollegialråd og kejserlig bibliotekar Koehler i St. Petersborg blev udnævnt 31. december 1807. Hans tak hertil blev fremlagt på mødet den 27. oktober 1808, men derudover er der ikke fundet yderligere informationer om hans medlemskab.

Professor og jesuitepræst Johannes Dobrowsky (1753-1829) genoplivede tjekkisk sprog og litteratur og var Münters kontakt i Prag. På grund af sit arbejde med slavistik blev han udnævnt den 14.

Fig. 12. Oldsagskommissionens korresponderende medlem H. Schubart, original gipsbuste af Bertel Thorvaldsen fra 1804. (foto Thorvaldsens Museum).

Corresponding member of the Antiquity Commission H. Schubart, Gyps Buste by Bertel Thorvaldsen from 1804 (photo by Thorvaldsen's Museum).

januar 1808 og hjalp kommissionen med tydning af inskriptioner.

Diplomaten, baron og kammerherre Herman Schubart (1756-1842) (fig. 12) var vicepræsident for det italienske akademi og fra 1802 til 1814 generalkommerceintendant i Livorno. Her tog han sig af danske handelsanliggender i Italien og forestod kontakten til flere af kommissionens korresponderende medlemmer, som han selv blev udnævnt til 21. april 1808. Han indsendte flere værker om numismatik og kimbrernes tilstedeværelse i Sydfrankrig, ligesom han befordrede flere samlinger af mønter og oldsager til de kgl. samlinger, bl.a. fra Zoëga.

Professor Gotthard Ludwig Theobul Kosegarten (1758-1818) var digter, konsistorialråd og professor i historie og teologi ved universitetet i Greifswald. Han blev udnævnt til korresponderende medlem 5. maj 1808.

Professor Johann Phillip Gustav Ewers (1781-1830) var sagfører og historiker. Han var født i Tyskland, og da han blev udnævnt til korresponderende medlem 10. november 1808, opholdt han sig i Moskva, men virkede fra 1810 som professor i historie i Tartu, Estland.

Kongelig neapolitansk statsråd, hertug Thomas Varga Macchiucca blev udnævnt til korresponderende medlem 28. december 1809 og svarede med mindst ét brev dateret 4. juni 1810.

»Membre de l'Institut du trésor imperial de l'Alessandria« Francesco Migliorini Spinola blev indvalgt på baron Schubarts anbefaling den 6. september 1810 efter tidligere samme år at have indsendt en artikel om de kimbriske stammer i Italien.

Embedsmand og akademimedlem i Aix en Provence Alexandre Jules Antoine Fauris de Saint Vincent (1750-1819) blev udnævnt til korresponderende medlem den 8. april 1813 efter at have indsendt en artikel om kimbrernes og teutonernes nederlag til romerne i Provence, der blev trykt i *Antiqvariske Annaler* II, 1815. Under og efter den franske revolution reddede han mange monumenter og oldsager fra ødelæggelse ligesom ovennævnte A.-L. Millin.

Professor Carl Ludwig Giesecke (1761-1833) var en kendt mineralog. I 1806 blev han sendt til Grønland af kongen for at indsamle mineraler og opdagede her kryolitforekomsterne ved Ivigtut. Da han i 1814 vendte tilbage til Danmark, medbragte han mange nyopdagede mineraler. Ved samme lejlighed blev han 12. maj udnævnt til korresponderende medlem, hvorefter han rejste til Irland for at tiltræde som professor i mineralogi og museumsleder ved the Irish Academy i Dublin, hvor han forblev til sin død (jf. H. Brinch Madsen i dette bind).

Sir George Mackenzie (1780-1848) var præsident for the Society of Antiquaries of Scotland i Edin-

burgh og blev udnævnt samtidig med professor Giesecke i 1814 (jf. H. Brinch Madsen i dette bind).

Karl August Böttiger (1760-1853) var arkæolog og siden 1814 inspektør ved De kongelige Museer og Samlinger i Dresden. Han førte en udstrakt korrespondance bl.a. med A.-L. Millin, var ven med Münter og blev udnævnt til korresponderende medlem 15. juni 1815.⁵

I den efterfølgende periode indtil 1849 udnævntes kun få korresponderende medlemmer og primært inden for kongeriget, hvor de fungerede som kommissionens kontaktpersoner i provinsen.

Administration

Efter Oldsagskommissionens første møde torsdag den 4. juni 1807 mødtes den mange gange sommeren over, men på grund af englændernes angreb på hovedstaden gik kommissionens arbejde imidlertid i stå fra den 6. august til den 20. december 1807, hvor den besluttede at mødes så vidt muligt hver anden torsdag i måneden kl. 17. Fra 1812, da arbejdet var kommet i fastere gænge, gik der op imod en måned mellem møderne, og fra 1814, endnu længere tid med blot fire møder i 1815 og fem i 1816 (Jakobsen 2007a; 2007b). Selv om museumslokalet over Trinitatis Kirke var anvendeligt, har det næppe været egnet til afholdelse af Oldsagskommissionens møder i aftentimerne. Da alle medlemmerne på nær R. Nyerup var frimurere, og med F. Münter som 'Mester af Stolen' indtil 1808, blev møderne derfor oftest afholdt i »Commissionens forsamlingsværelse« i Frimurerlogen i Kronprinsensgade (Ritzau 1881; Hermansen 1957; se også Bartholdy i dette bind). Her var der adgang til varme, lys, komfortable siddepladser og forplejning ved møderne. Af regningerne fremgår det, at der hertil blev betalt for brænde og lys samt tevand og øl serveret til møderne, hvorfor disse udgifter er medregnet som mødeudgifter i dette afsnit (fig. 13), mens udgifterne til opvartning er medregnet under 'Personale' (fig. 14).

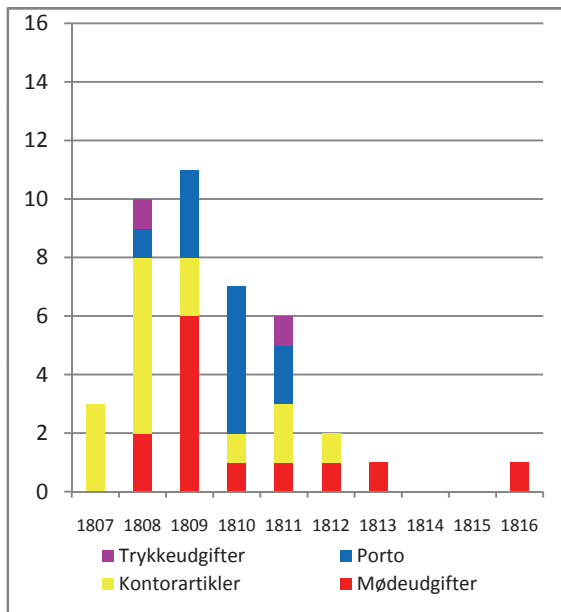

Fig. 13. Den tidsmæssige fordeling af udgiftsposter vedrørende administrative funktioner.

Distribution over time of expenditure allocated to administrative functions.

Her kunne medlemmerne så i ro og mag diskutere kommissionens forretninger, fremlægge indkomne breve og indberetninger, beslutte tiltag, skrive breve og besigtige nyanskaffede oldsager, tegninger og manuskripter før de blev bragt op på museet.

Øverst på forretningsordenen stod den fortløbende kommunikation med Danske Cancellie og Rentekammeret, hvilket afspejles i mødereferaterne. Vigtigst var dog forbindelsen til kongen bestående af forespørgsler bl.a. om økonomiske tilskud og pligten til med mellemrum at indsende beretninger om kommissionens virke. Den første redegørelse til kongen blev indsendt i 1809, den anden i 1811, nummer tre i 1820 og den fjerde i 1823.

Udover møder bestod Oldsagskommissionens administrative opgaver i kontorarbejde, ekspedition af forsendelser, trykning og regnskabsføring (fig. 13). Efter kommissionens oprettelse brugte med-

lemmerne naturligt nok først energi og penge på at etablere sig formelt i den nye rolle. Man søgte Danske Cancellies tilladelse til at bruge et seglstempel med det kongelige monogram. Det blev tegnet og udført af hofgraveur Jacobsen, der også udførte det næste, idet seglet blev udskiftet ved hvert kongeskift, første gang i 1808, da Frederik VI kom på tronen.

Til de mange skriftlige opgaver blev der straks anskaffet forskellige kontorartikler (fig. 13). Således fra bogbindermester Carl Frederik Bergmann, der i juni og juli 1807 leverede en »Copie Bog«, en linieret regnskabsbog og en anden protokol, koncept- og skrivepapir samt en portefølje med lås (dvs. kommissionens dokumentmappe) og en nøgle dertil til hvert medlem. I 1809 leverede han endnu en protokol og flere gange i de følgende år til og med 1812 mængder af papir, penne og segllak – alt på konto. Ligeledes fik skriver F. Hildebrand i 1808 betaling for sine udlæg for en større del skrivearbejde, hvortil selve lønnen er opført under 'Personale' (fig. 14). Bogbinder H. Berg falsede og beskar skrivepapir ad flere omgange i 1808 og i 1810 også til breve og konvolutter. Efter 1812 findes ikke flere regninger på dette område.

Under udgifter til 'Administration' er også medregnet trykning af spørgeskemaerne til embedsmændene i juni 1807 og diplomerne til de korresponderende medlemmer i 1808 samt subscriptionsplanen til de *Antiqvariske Annaler* i 1811. Dette trykarbejde blev udført af den under 'Publikationsvirksomhed' nærmere omtalte bogtrykker J.F. Schultz, der fik betaling herfor henholdsvis i 1809 og 1811. Størstedelen af de store mængder forbrugt skrivepapir er utvivlsomt gået til udsendelse af disse trykte skemaer til rigernes embedsmænd og til korrespondancen med dem.

Økonomi

Ved Oldsagskommissionens andet møde den 11. juni 1807 ansøgte 'Fondet *ad usus publicos*' om et forskud på 300 rigsdaler til at dække de nødvendige

udgifter i forbindelse med arbejdet. Det fremgår, at de indtægter, kommissionen herefter fik tildelt, var små og uregelmæssige. Næste bevilling, der også var på 300 rd. fulgte i 1809, og det var først fra 1811, at bevillingen blev årlig, men også dette tiltag viste sig utilstrækkeligt. En donation fra ordenskansler grev Joachim Gotsche Moltke på 200 rd. i 1812 til museets indretning faldt derfor på et tørt sted, men efter 1812 oversteg udgifterne langt indtægterne.

Selv om kommissionen havde fået tilstået portofrihed på breve forsynet med kommissionens segl og på breve adresseret til kommissionen, gjaldt det ikke alle forsendelser, hvorfor porto hertil optræder i en del tilfælde anført under 'Administration'. Desuden er et gratiale til tre posthuskontrollører ved nytåret 1808/9 medregnet her under kategorien porto, fordi selve postmængden havde været stor i 1808. Fragt og told af udenlandsk og indenlandsk indkommende pakkepost med oldsager og bøger måtte kommissionen til gengæld selv udrede, og det kom til at udgøre en anseelig post i regnskaberne, som er anført under 'Accession af oldsager'. Det var yderligere udgivelsen af *Antiqvariske Annaler* og udsendelsen af disse, der især blev årsag til de økonomiske problemer efter 1811. For at dække dette underskud måtte etatsråd Monrad personligt lægge store summer ud. Disse udlæg fik han først tilbagebetalt i årene efter C.J. Thomsens tiltræden i 1817. Et plaster på såret var det dog, at Frederik VI i 1813 bevilligede et engangsbeløb på 500 rd. til Annalernes trykning samt tilstod portofrihed for deres forsendelse i Danmark, til Hertugdømmerne og Norge.

Efter statsbankerotten 1813 blev den årlige bevilling udbetalt i nye sedler af ringe værdi. Krigsudgifterne medførte inflation, og pengesedlers værdi faldt drastisk i forhold til sølv. Der blev foretaget en pengeombytning, hvor de gamle kurantbanksedler blev ombyttet med rigsbanksedler i forholdet 6:1 og i de følgende år faldt værdien yderligere (Grinder-Hansen 1987). Man fik nu årligt tildelt 500 rd. nye sedler, men hvorledes købekraften var sammenlig-

net med værdien af de 300 rd. fra tiden før, er det vanskeligt at gennemskue. I regnskaberne optræder nu et dobbeltregnskab, idet der både opereres med et seddelregnskab (inflationsspenge) og et parallelt regnskab i »Rede Sølv« (metalværdifast).

P.J. Monrad tog sig af regnskaberne indtil 1817, hvorefter C.J. Thomsen begyndte at føre et sideløbende regnskab og overtog de almindelige regnskaber i 1818 samt regnskaberne for Annalerne i 1820. Det fremgår, at medlemmerne selv optrådte som revisorer til og med 1811, og at regnskaberne derefter ikke blev ført systematisk. I foråret 1817 blev det forsømt regnskab rekonstrueret og revideret med tilbagevirkende kraft fra 1811 af kancelliråd Ludvig Strøm, som var Sjællands Stifts revisor, uden tvivl hidkaldt af Münter. Det blev her helt klart, at kommissionen var i et anseeligt underskud forårsaget af udgivelsen af *Antiqvariske Annaler*.

Personale

Kommissionens medlemmer sørgede for at fordele ansvarsområderne imellem sig, og de var ulønnede i denne sammenhæng. Imidlertid var alle travle, lærde mænd i høje embeder og med mange andre pligter. Det måtte naturligt nok påvirke deres arbejdsindsats i kommissionen, der af mange årsager var svingende i slutningen af perioden 1807-16. Da kommissionen ikke kunne gøre alting selv, fik den hjælp af nogle få udvalgte personer, som var sparsomt tilknyttet. De hjælpefunktioner, der skønnedes uundværlige, var kontorhjælp, budtjeneste, mødeopvarter, portner og rengøring (fig. 14). Hertil omtales i regnskaberne honorarer udbetalt efter endt arbejde eller på årsbasis som nytårsgratiale, hvor sidstnævnte på fig. 14 er medregnet i selve tjenesteåret.

De mange breve og indføring af korrespondance i kopibogen krævede assistance. Fra sommeren 1807 var F. Hildebrand tilknyttet som skriver og kopist det næste år, hvilket han først fik samlet betaling for i sommeren 1808, og af hans tidligere omtalte

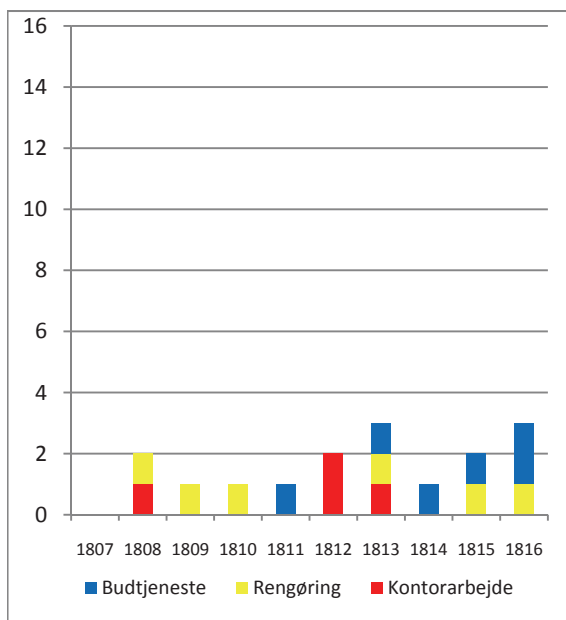

Fig. 14. Periodens lønudbetalinger til de enkelte personalegrupper.

Entries related to wages and salaries of each separate group of staff.

regning i 1808 for skrivepapir og lak fremgår det, at denne er leveret for skrivning af 1350 breve og deres konvoluttering. Herefter er der pause i regningerne indtil januar 1812, hvor F. Brandt fik en større betaling for at have forfattet et alfabetisk register over subscriptions på Annalerne. Senere samme år fulgte en regning fra ham for en del skrivning og i juli 1813 for udfærdigelsen af endnu et subscriptionsregister. Herefter er der ikke flere regninger inden for dette område.

Det har næppe været svært for de højt placerede frimurere at overtale en af logens tjenende brødre til at være kommissionen behjælpelig ved møderne, som afholdtes i Frimurerlogen (Ritzau 1881). Der var først logebud Christopher Hansen Wandinge (1736-1810), hvis borgerlige erhverv var kontrollør ved Komediehuset. Han sørgede for forplejning, lys og brænde til møderne samt budtjeneste og ombring-

ning af porteføljen med skrivelser til medlemmerne mellem møderne. Disse tjenester fik han ifølge regnskaberne tilsyneladende ikke løn for udover betaling for sine udlæg til mødeudgifter (fig. 13). Han blev efterfulgt af logebud og frisør Peter Christian Pedersen (1754-1823), der udførte de samme ydelser som hr. Wandinge fra 1810 til sin død. Han fik til gengæld fra 1811 udbetalt et årligt nytårsgratiale for sine tjenester (fig. 14), indtil det i 1817 blev besluttet at fastansætte ham til disse funktioner.

I 1806 blev J. Hansen ansat som ny portner ved Universitetsbiblioteket. Han skulle bl.a. holde opsyn med og vedligeholde opgangen til Rundetårn og Universitetsbibliotekets lokaler. Han var også kommissionen behjælpelig med mange praktiske gøremål ved museet, herunder opsyn med håndværkere og modtagelse af vareleverancer, hvilket fremgår af flere bilag, hvor han har lagt ud for betalingen. Dette arbejde vedblev han med til sin død i 1823, men det var først de sidste tre år, at han fik gratiale herfor fra Oldsagskommissionen.

Rengøringen på museet blev ifølge regnskabsprotokollens posteringer af årsgratiale foretaget af madam Wandinge og hendes piger fra 1808 indtil mandens død i 1810, hvorefter rengøringen blev overtaget af portner Hansens pige ifølge bilag fra 1813, 1815 og 1816 (fig. 14). De hertil forbrugte rengøringsmaterialer er opført i afsnittet om 'Museet' og dets drift (fig. 20).

Fredningsarbejde

Om fredning og bevaring af de jordfaste mindesmærker hed det i Oldsagskommissionens instruks, at den skulle træffe foranstaltninger til at frede de mindesmærker, der blev anset for bevaringsværdige. For at skaffe de fornødne oplysninger om fortidsmindernes art og placering gik man allerede på det første møde i gang med kommissoriets første punkt, nemlig at træde i forbindelse med samtlige præster og andre lokale embedsmænd, der ved de-

D i d s a g e r,

Kommissionen til Oldsagers Opbevaring ønsker sig
underrettet om.

- 1) Gravhøje (Kæmpegrave), især de med en eller flere Rader Stene omfattede, eller med større Stene i Hjørnerne udmærkede, og de mærkelig aflange; ligeledes Grave, som have eller have havt et, af fire store Stene indfattet og med en større tildekkt, Gravkammer.
- 2) Hødenske Altene, nemlig (for det meste) tre opretstaaende Stene, der støtte under en stor paa dem hvilende Sten; de findes (stundom dobbelte) enten paa slet Mark eller paa en Høj.
- 3) Lingstæder, nemlig aflange Pladser indfattede med temmelig store Stene.
- 4) Store oprejste Stene (Bautastene), samt i Klipper indhugne Billeder eller Skrift.
- 5) Runestene, hvad enten de endnu staae hele og holdne paa Mark, Høj, Kirkegaard, eller sidde indmurede i Kirker eller Kirkegaardsmure, Sjerder og detslige, eller ligge i Kirkegulve, Broer, Badstæder; hele eller Stykker af dem.

De fleste Runer have denne Skikkelse:

K N B K R Y * K L J 4 ↑ T Y B A.

- 6) Inscriptioner med Rune- eller Runkefskrift, enten paa Vægge, Ligestene, Klokker, Altene, Fonter og Døbebækkener, Kirkekar, eller hvor som helst.

Runkefskrift bestaaer af latine Bogstaver, som paa mange Maader ere gjorte

kantede og snoede: f. Ex.: det er Sie — eller

 det er Ar.

- 7) Billeder, af hvilken som helst Materie, hvad enten de forestille Mennekesfigurer eller andre, og som kunne skjønnes at være ældre end Reformationens Indførelse.
- 8) Levninger fra den catholske Cultus; saasom: Crucifixer, Helgenbilleder, Køgelse- eller Bievandskar, og detslige.
Ogsaa om i Pladen, der undertiden dækker Alterbordet, endnu findes de fikantede Fordybninger lukkede med en liden Sten, i hvilke fordem laae og maa ske endnu findes Reliquier eller Documenter.
- 9) Mure, Skjeldere, Voldstæder, eller andre Levninger af ældgamle Bygninger; underjordiske Gange; Spor til Vandledninger; mærkelige Veie; m. m.
- 10) Det der opgraves eller er blevet opgravet af Høje eller slet Jord; saasom: Afskepotten, Sten- Kobber- og Jernvaaben, Ringe, Smykker, Værktøjer, Kar, Mynter, og detslige.
- 11) Hvad større eller mindre Samlinger af Oldsager, der kunde være hos private Mænd eller paa offentlige Steder.
- 12) Hvilke Traditioner om mærkelige Personer, Begivenheder, m. v. endnu kunde være bekjendte, især naar de vedkomme de forannævnte Oldsager.

Kjøbenhavn i August 1807.

Fig. 15. Den danske udgave af spørgeskemaet, der i 1808 blev udsendt til landets præster og andre embedsmænd. Museumshistorisk Arkiv, Nationalmuseet.

The Questionnaire in Danish that was sent to the vicars and officials in the countryside. Museum Historical Archive, the National Museum.

res kontakter i by og på land formodedes at have bedst mulighed for at skaffe de oplysninger, som var forudsætningerne for Oldsagskommissionens arbejde. Hertil udarbejdede kaptajn Abrahamson straks et udførligt spørgeskema (fig. 15), som Münter oversatte til tysk, og ved mødet den 15. juni 1807 kunne cirkulærerne sendes til trykning i 3000 eksemplarer på dansk og 600 på tysk (udgifterne hertil er opført under 'Administration'). Ligeledes tog kommissionen i juli 1807 kontakt med vejvæsenet med en opfordring til at være opmærksom på eventuelle oldsager, der måtte dukke op ved dets anlægsarbejder, og i så tilfælde at underrette kommissionen derom. Efterfølgende blev det vedtaget at anlægge en ekstrakt-protokol⁴ til indførelse af efterretninger om oldsager samt stedet, hvor de fandtes, og denne protokol blev hovedsagelig ført af kaptajn Abrahamson. Som tidligere nævnt gik kommissionens arbejde imidlertid i stå hele efteråret på grund af englændernes angreb, hvorfor skemaerne først kunne udsendes i foråret 1808.

Før der var indkommet svar på skemaets mange spørgsmål, kunne man ikke danne sig et overblik over, hvor omfattende opgaven ville være, og først da kunne det egentlige arbejde begynde (Jakobsen 2007a, 36 ff. & 58 ff.). I mellemtiden blev der anmodet om en generel henstilling til at passe på fortidsminderne, og fra Danske Cancellie meddeltes det på mødet den 14. juli 1808: ... *at Cancelliet i Overeensstemmelse med Commissionens Skrivelse af 4de Junii havde tilskrevet samtlige Amtsmænd, Stiftsamtmand, Grever og Baroner i Danmark og Norge om at frede om Oldsager*. Præsteindberetningerne kom fra sommeren 1808 ind i en jævn strøm. På baggrund af indberetningerne var Abrahamson og Thorlacius i stand til i november 1808 at præsentere en ekstraheret liste over bevaringsværdige oldtidsminder, som blev indsendt til Danske Cancellie i februar 1809, hvorefter kancelliet sendte den ud til landets amtmænd i april måned.

Det var en næsten uoverkommelig opgave at bevare de adskillelige tusinde endnu eksisterende

fortidsminder. For at stimulere lodsejernes interesse til at gøre dette på egen hånd publicerede Thorlacius derfor en lille bog om fortidsmindesmærker i form af stensætninger og gravhøje med en systematisk beskrivelse af deres opbygning og formodede funktion efter at have holdt foredrag i Skandinavisk Litteraturselskab om emnet (Thorlacius 1809). Af forordet i denne bog fremgår det, at den er skrevet ud fra de 700-800 allerede indkomne indberetninger. Efterhånden som flere præsteindberetninger kom ind, blev fredningslisten udvidet i 1810 og 1811 af Danske Cancellie og Tyske Cancellie, og det lykkedes kommissionen gennem de indsendte andragender at få lyst fred over omtrent 231 danske og nu tyske fortidsminder (jf. Dehn & Nielsen 1987). To af disse andragender fra 1809 og 1810 blev senere trykt i bind I af *Antiqvariske Annaler* 1812.

Mange steder i landet blev fredningerne efterkommet eller skete på lodsejerens eget initiativ, men da de ikke var tinglyste fortsatte ødelæggelsen af oldtidsminderne flere steder ufortrødent, og der skulle hengå mange år endnu, før fredningsarbejdet blev sat i system og effektueret. Men samtidig skal det siges, at med præsteindberetningernes sogneinddeling var grunden lagt til Nationalmuseets stednummer-inddeling og de senere herredsberejsninger (P.O. Nielsen 1981; Ebbesen 1985; I. Nielsen (red.) 1987). De over 1000 indkomne præsteindberetninger i Nationalmuseets arkiver er nu gjort tilgængelige og er kommet til værdighed ved publicering af Christian Adamsen og Vivi Jensen i fem bind (Adamsen & Jensen 1995-2003).

Udover at blive brugt som grundlag for fredningerne havde præsteindberetningerne også et andet formål, nemlig at tjene til det antikvariske studiums fremme, som Münter (1812, IX) skriver om i kommissionens tiltag til bevaring af fortidsminderne:

»Var alt dette skeedt i Ole Worms Tiid, ja endog ikkuns førend Vejarbejdet begyndte i Danmark, havde det maaskee været mueligt, efter disse Monumenter at udarbejde en egen udsigt over det ældste Danmarks Inddelinger, i politisk og religiøst

Hensyn, efter Dom- og Offer-Stederne. Endskjøndt saadant Arbejde nu er bleven meget vanskeligt, anseer Commissionen det dog endnu ikke for aldeles umueligt, da, i det ringeste om mange nu ødelagte Monumenter, Efterretninger have vedligeholdt sig i Resenii og i Pontoppidans Atlas, for en Deel ogsaa i Egnenes mundtlige Traditioner.«

Faglige rejser

Selvom indsatsen på fredningsområdet må siges at være omfattende, så havde Oldsagskommissionen i denne første periode ingen penge til og dermed mulighed for selv at udføre besigtigelser og feltarbejde, hvorfor der ingen regnskabsposter findes herom, og dette arbejde derfor heller ikke figurerer direkte i artiklens grafer. Kommissionen kunne dog ud fra indberetningerne rekvirere forskellige arbejder sat i gang, såsom at flere henslængte sten med inskriptioner blev bragt indendørs eller indmuret i kirkerne. Desuden foretog flere medlemmer rejser på eget initiativ og bekostning. Således foretog professor Thorlacius en rejse til omegnen af Roskilde i sommeren 1808. Nyerup rejste et par gange – og Vedel Simonsen ofte – rundt på Fyn og i Jylland (Nyerup 1808; 1814; Vedel Simonsen 1815b). Bedst mulighed for besigtigelser havde dog biskop Münter, der på sine mange visitatsrejser i medfør af sit embede benyttede sig af lejligheden til at gøre afstikkere til seværdigheder og til selv at undersøge de sager, som præsterne havde indberettet til kommissionen. Dette medførte, at oldtidsminder i Sjællands og Bornholms stift blev bedre belyst i forhold til resten af landet, ligesom der med baggrund i indberetningerne kom forholdsvis flest oldsager ind fra hans stift.

Denne indledende kraftanstrengelse med indsamlingen af indberetninger samt sorteringen og vurderingen af deres indhold gav kommissionen kvalificerede fingerpeg om, hvor i landet man senere skulle koncentrere sine anstrengelser. Men det var først i 1818, at der ifølge regnskaberne kom gang i det udadrettede feltarbejde.

Accession af oldsager

Ifølge reskriptet skulle Oldsagskommissionen indsamle og bevare de mobile oldsager, som kom til dens kendskab eller blev indsendt til den. Således blev nogle rekvireret ud fra indberetningerne og nogle få indkøbt efter eget ønske, men de fleste accessioner var frivillige indsendelser af nyfundne genstande eller gaver fra eksisterende samlinger til det nye museum. Ligeledes skulle kommissionen modtage oldsagstegninger og andre arkivalier, hvilket medførte, at der i december 1807 blev indrettet et arkiv til opbevaring af kommissionens papirer, bøger og skrifter. I forbindelse med accessionen fordeler udgiftsposterne sig på køb af oldsager og arkivalier, bærepenge, porto af indkommende pakker samt fragt af kasser med genstande og af runesten. Fordelingen af disse udgifter er vist på fig. 16, hvoraf det fremgår, at 1809 og 1811 var de mest aktive år på dette område.

Til den lille nye samling modtog man egentlige oldsager såvel som sager fra middelalderen, nyere tid, mønter og malerier med mere. Der var originaler og kostbarheder, kuriosa, kopier og forfalskninger mellem hinanden, da man valgte at modtage alt, hvad giverne kom med, så en egentlig indsamlingspolitik var der ikke tale om. Det var desuden skik at takke givere af oldsager ved at omtale dem og deres donationer i aviserne. Ved siden af således at skaffe museet omtale kunne man på denne fiks måde ganske gratis lokke endnu flere gaver ud af folk, der higede efter at blive kendte som kulturstøtter og fædrelandsvenner. Dette havde naturligvis en gunstig indvirkning på gaverstrømmen i de første år, da museet havde brug for al den støtte, det kunne få ud over donationerne fra dets inderkreds af etablerede oldgranskere.

Det blev til mange dedikerede donatorer fra mange samfundslag. Blandt de større og gode indkomne privatsamlinger skal fremhæves en samling på omkring 640 genstande fra riddertid og middelalder doneret i perioden 1809-15 af krigsråd Røtger

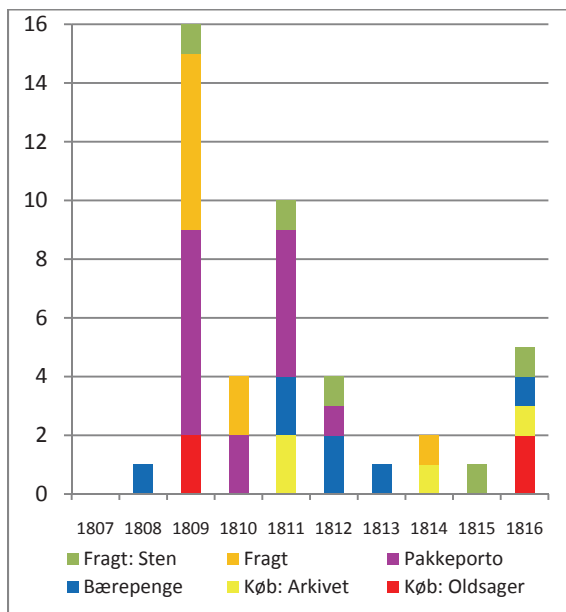

Fig. 16. Periodens fordeling af udgiftsposter til accessionen af oldsager.

Distribution over time of expenditure allocated to matters concerning the acquisition of artefacts.

Colsmann, og en samling på over 230 hovedsagelig norske oldsager, som kaptajn C.F.E. Sommer donerede primært i 1812. Nævnes bør også, at kong Frederik VI i 1810 beordrede overført fra Kunstammeret først afdøde gehejmeråd Ove Høegh-Guldbergs samling på over 120 genstande, og siden i 1811 andre 90 genstande på foranledning af Kunstammerets chef, overhofmarskal Hauch, hvor der blandt flere kostbarheder var to guldkar fra Avernakø.

De her anførte samlinger udgør sammen med de godt 840 genstande, som Vedel Simonsen (1815a) indsamlede i perioden 1807-14, over halvdelen af de i 1807-16 indkomne genstande. Hovedparten af de resterende genstande kom fra et større antal indsendere rundt om i landet via indberetningerne. Fra denne side toppede den stigende tilgang i 1810, selv om dette ikke kan læses ud af regnskaberne og fig. 16, hvor der kun figurerer få udgifter hertil dette

år, mens år 1809 viser de fleste udgifter efterfulgt af 1811. Herefter har fastlandsspærringen og rigets tilstand tilsyneladende påvirket museets drift i negativ retning, således at tilgangen stort set gik i stå efter statsbankerotten i 1813 og ender med blot fire indkomne genstande i 1816. Dette afspejler sig også i fordelingen af udgifter på fig. 16, som dog ikke inkluderer transportudgifter til Colsmanns og Vedel Simonsens samlinger, der blev udredt af giverne selv.

Blandt de rekvirerede oldtidsminder indtog runestenene en særlig plads, formentlig fordi deres inskriptioner var skriftlige oldtidsvidnesbyrd, som de lærde herrer forstod sig på, og fordi tre runesten i forvejen forefandt på Trinitatis Kirkegård fra Ole Worms tid. I perioden 1807-16 rekvirerede kommissionen således syv runesten indsendt. Fire af de indkomne runesten samt de eksisterende tre, foruden en stenkiste fra øen Föhr og en kanon fundet på Anholt Rev, fik kommissionen anbragt i nicherne i Rundetårns spindelgang, så besøgende til Universitetsbiblioteket og det astronomiske observatorium kunne beskue dem på vejen op i tårnet, mens den tunge Tryggevældesten blev placeret udenfor ved foden af Rundetårn omgivet af et hegn (fig. 17).

Transportomkostningerne for de to runesten fra Sønderkirkebye i 1811 og Egaa i 1814 blev generøst betalt af giverne. På fig. 16 ses udgifter til fragt af runestenene fra Tryggevælde i 1809, Snoldelev i 1811, Tirsted og Brejninge i 1815, Sørup i 1816 samt stenkisten fra Föhr i 1812, mens udgifterne til deres opsætning er opført under 'Museet' og dets drift (fig. 20). Selvom det ikke var forbundet med de store udgifter, hvor afsenderne delvist betalte transportomkostningerne, så viste det sig i 1815 endog ganske dyrt at få Admiralitetet til at transportere de to runesten fra Nysted på Lolland til København, hvorfor de af økonomiske årsager fik lov til at blive liggende på havnekajen efter ankomsten, indtil de i 1817 blev transporteret resten af vejen til Rundetårn og opsat dér (Hermansen 1938; Jakobsen 2007a, 40-44).

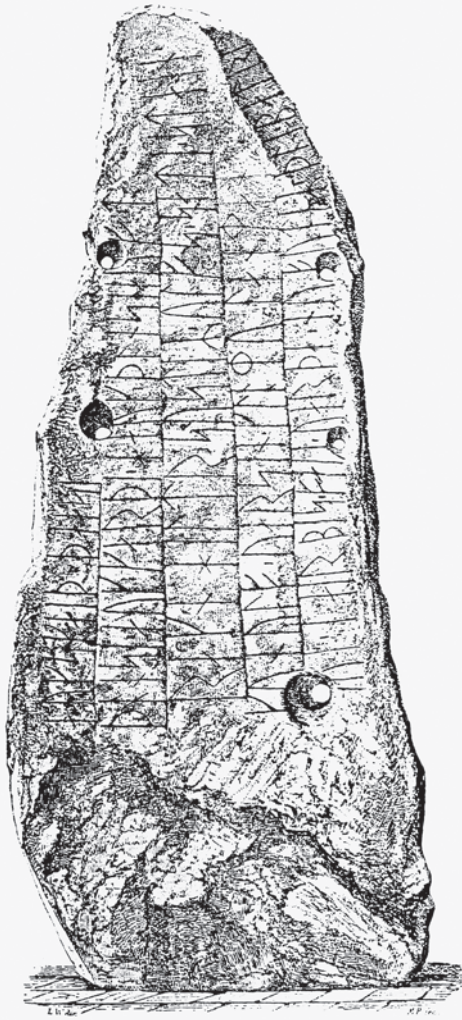

Fig. 17. Tryggevældestenen var oprindeligt placeret ved Tryggevælde Å og blev senere flyttet til Vallø Slot. I 1809 blev den transporteret til København og sat op uden for Rundetårn. I dag befinder den sig i runehallen på Nationalmuseet. Hullerne i stenen blev boret for at kunne fæstne reb under transporten. (Efter Moltke 1976).

The Tryggevælde Runic Stone. Originally placed by Tryggevælde Å (brook), it was later moved to Vallø Slot (Castle) in Zealand. In 1809 it was transported to Copenhagen and placed outside Rundetårn (the Round Tower). Nowadays, it is to be found in the hall of runic stones in the National Museum. The holes in the stone were drilled to accommodate the ropes necessary at the times of transportation. (After Moltke 1976).

Registrering og mærkning af genstande

I perioden 1807-16 blev der ikke foretaget nogen egentlig genstandsregistrering og -nummerering i moderne forstand, hvilket nok kan undre, idet A.W. Hauch også var bestyrer af Kunstammeret, de kongelige samlinger på Rosenborg og Det kgl. naturhistoriske Museum og dermed var dreven udi museer. Alt andet administrativt var jo systematisk og forbilledligt grebet an med protokolserier. Heriblandt var der dog også den tidligere omtalte ekstrakt-protokol, hvor et sammendrag af indberetningerne fra præster og andre embedsmænd blev indført. Desuden blev mange af de indkomne donationer som nævnt offentliggjort i aviserne og i flere tilfælde ledsaget af en medfølgende genstandsliste. Nogle genstande blev detaljeret beskrevet også hvad bevaringstilstand og fundforhold angår, men ellers blev oldsagerne og deres proveniens ofte utilstrækkeligt beskrevet, sikkert pga. manglende fundoplysninger og viden, medens næsten alle indberetningerne var ledsaget af giverens navn, titel og adresse.

Der blev dog gjort tiltag til en slags registrering af samlingen, idet kommissionen på møderne den 20. og 27. august 1812 foretog en listning af 30 »urner« af guld, kobber, glas og brændt ler, der blev underinddelt efter materialer, former og størrelser, men uden at tage hensyn til kronologi af nogen art. Denne »Designation« blev senere i 1815 trykt i bind II af *Antiquariske Annaler*. Efter urnerne fortsatte kommissionen straks i efteråret 1812 med en registrering af 362 stenvåben og -redskaber (fig. 18). Denne liste er opbygget efter næsten samme princip som urnelisten med underinddelinger efter funktion, størrelse og form samt angivelse af stenart. Hvorfor kommissionen efter stenoldsagerne desuden gav sig til at registrere sin samling af 23 middelalderlige og nyere primstave og kalendere i den samme liste som stenoldsagerne vides ikke. Af ukendte årsager blev sten- og primstavlisterne aldrig publiceret, men gik i bogstaveligste forstand i glemmebogen, indtil de originale lister blev genopdaget for en halv snes år siden (Brinch Madsen & Jakobsen 1999). Desværre

gik registreringsforsøget i sig selv efter dette. En egentlig genstandsregistrering med nummerering og anlæggelse af en genstandsprotokol blev først etableret efter C.J. Thomsens tiltrædelse som sekretær, idet det var et af hans allerførste tiltag.

Den mangelfulde registrering af de mange og ofte meget fornemme indkomne genstande blev senere et stort problem, hvilket tydeligt fremgår af indledningen til den accessionsprotokol for 1807-16, som C.J. Thomsens assistent J.B. Sorterup rekonstruerede i 1842.⁶ Ved hjælp af oplysninger fra mødeprotokollen, avisomtale og følgeskrivelser med mere blev genstandene af Sorterup indført i protokollen med et nummer, som han fandt i nogenlunde overensstemmelse med tidspunktet for deres modtagelse på museet. Genstandene blev nummereret med arabertal fra 1 til 991, men da mange numre rummer flere undernumre, var den tidlige samling mere omfattende, langt over 3300 stykker foruden flere arkivaliesamlinger, der hver blot blev opført under ét hovednummer.

Kun få genstande fik i årene 1807-16 påført eller vedhæftet numre eller identifikationsmærker. Enkelte oldsager var indsendt til professor Nyerup af entusiastiske givere før kommissionens oprettelse i maj 1807 og blev af Nyerup placeret på Universitetsbiblioteket. Flere af disse genstande fik påklippet en kantdekoreret mærkat med betegnelsen »B U.H.«, (*Bibliotheca Universitatis Hafniensis*), og et blæknummer skrevet med arabertal (fig. 19 tv.). En liste over disse genstande kendes ikke, så hvor mange og hvilke genstande, der blev således modtaget og nummereret, er det i dag ikke muligt at sige med sikkerhed, selv om enkelte stengenstande med B. U. H. - numre stadig findes på Nationalmuseet.

Ellers er den eneste anden genstandsmærkning op til 1817 en af Monrad foretaget mærkning af »askurnerne«, som fik påklippet en kantdekoreret, trykt mærkat med betegnelsen »M. Ant. H.« (*Museum Antiquitatis Hafniensis*), der blev påført et arabertal med blæk (fig. 19 th.). De fleste af disse »urner« er blevet identificeret og lokaliseret på Na-

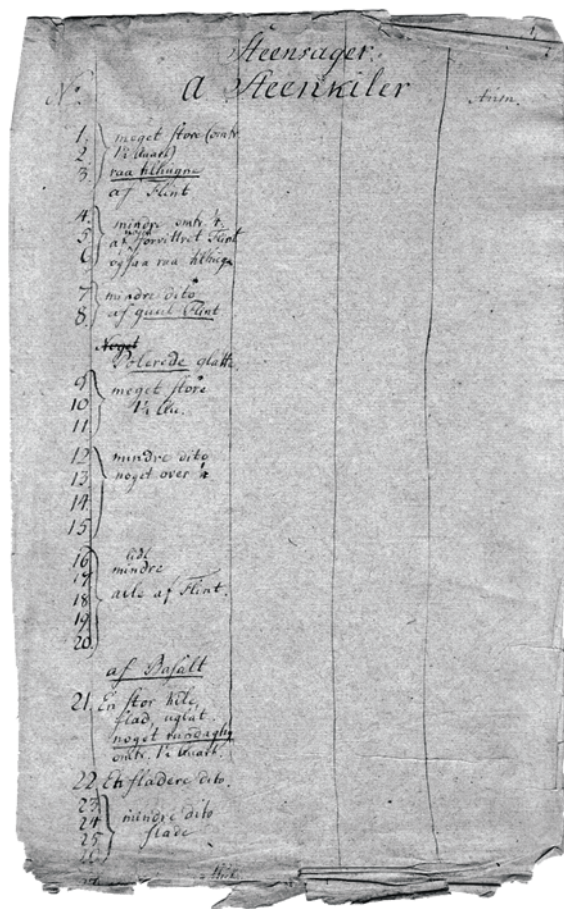

Fig. 18. '1812-Inventariet'. Første side i det første læg af listen over stenoldsager (foto Jan Holme Andersen, Konservator-skolen).

The first sheet of paper of the blue double sheets containing the Commission's first written list of stone antiquities 1812 (photo by Jan Holme Andersen, the School of Conservation).

tionalmuseet, fordi deres mærkatnumre kan relateres til den i 1812 udfærdigede liste og Sorterups genstandsprotokol fra 1842, mens genstandene især i stenlisten og til dels i listen over primstave, der ikke fik påført genstandsnumre dengang, har vist sig sværere at identificere og lokalisere ud fra listernes oplysninger (Brinch Madsen & Jakobsen 1999; Jakobsen 2007a, 114 f.).

Fig. 19. Tv.: Dolk af flint med påklistret kantdekoreret mærkat med påtrykt betegnelse: »B.U.H. No.«. Det håndskrevne nr. er »11«. (Foto Kit Weiss, Nationalmuseet). – Th.: Lille 3 tommer høj urne med påklistret kantdekoreret mærkat med den påtrykte betegnelse »M. Ant. H.« og det håndskrevne tal »No. 26«. (Foto Kit Weiss, Nationalmuseet).

Left: Flint knife upon which has been glued an edge-decorated label bearing the designation "B. U. H. No. 11". The hand written Arab numerals are in most cases illegible. (Photo by Kit Weiss, the National Museum). – Right: Small urn, 3 inches high, upon which has been pasted an edge-decorated label bearing the designation "M. Ant. H. No 26". (Photo by Kit Weiss, the National Museum).

Museet

Museumsvirksomheden omfatter udgifter til drift, anskaffelse og istandsættelse af inventar, sikring, opsætning af runesten samt indkøb af materialer til opbevaring (fig. 20).

Fra 1807 til 1832 holdt Oldsagskommissionens samling som nævnt til på Bibliotekssalen over Trinitatis Kirke, hvor Universitetsbiblioteket havde haft til huse siden 1652 med indgang fra spindelgangen i Rundetårn. Det brede lokale var uden faste skillerum, og på langs var det inddelt af to parallelle rækker af træpiller, der støttede det flade loft. Gulvet var af brede træplanker. I 1778 blev der foretaget en større lokaleændring, hvor bogskabene blev udskiftet med reoler for at give mere plads og lys til rummet (fig. 21 øverst) (Dahl 1932). Ved den lejlighed blev der udskilt et fag tværs over kirkens kor, som var 56 fod bredt, 40 fod dybt og 13 fod højt, og det var her museet blev anlagt. Museum er måske så meget sagt, idet det ikke var åbent for

offentligheden og mere bar præg af en stødt voksende samling genstande. På den anden side nævnes navnet Nationalmuseum dog i 1809 og 1810 i mødeprotokollen.

Det var ikke meningen, at museet skulle holde til i dette aflukke på biblioteksetagen i længere tid, men på grund af krigen med England og rigets slette finansielle tilstand var der ikke ressourcer til at istandsætte nye lokaler, så kommissionen måtte indstille sig på, at samlingens ophold i det af Universitetets konsistorium udlånte lokale skulle blive af længere varighed. Lyset kom ind gennem tre 6 fod brede og 7 fod høje blyindfattede vinduer og kan næppe have været særlig godt om eftermiddagen (fig. 21 nederst). Museet var adskilt fra biblioteket ved en skillevæg af høje bogreoler uden bagklædning. Langs vinduesvæggene var der opstillet skabe og ud fra reolvæggen stod to skabe, som man havde lånt fra den Arnamagnæanske Samling. Det var fyrretræsskabe, der var marmorerede udvendigt og umalede på indersiden (Hindenburg 1859).

De basale driftsudgifter fordeler sig med udgifter til brænde i 1808, 1809 og 1810 samt til rengøringsmaterialer i 1811, 1813, 1815 og 1816 (fig. 20).

I regnskaberne kan vi se, at der hvad inventar angår den 6. juni 1808 blev indkøbt et bøgertræsbogskab med fire glasdøre, som snedker Nevenz skilte ad og satte op igen på museet. Oldsagskommissionen fik i 1809 af konsistorium tilladelse til at opsætte yderligere to skabe til oldsager. I forbindelse med ansøgningen herom medsendte Nyerup en oversigtstegning over museets indretning (fig. 22). Af regnskaberne fremgår det, at de to skabe med skuffer imidlertid først blev købt i 1811 hos naturaliehandler Johanne Nepperschmidt.

Snedkerarbejde på inventaret blev udført af Johan Frid. Oberländer, der i 1809 opsatte 8 lister i vinduerne, og af snedker M. Reiffenstein, som i 1812 reparerede skuffer og en dør, forfærdigede en ramme og leverede 50 alen hylder. Umiddelbart efter blev malerarbejdet på skabe og hylder udført med blå limfarve af malermester L.H. Jørgensen.

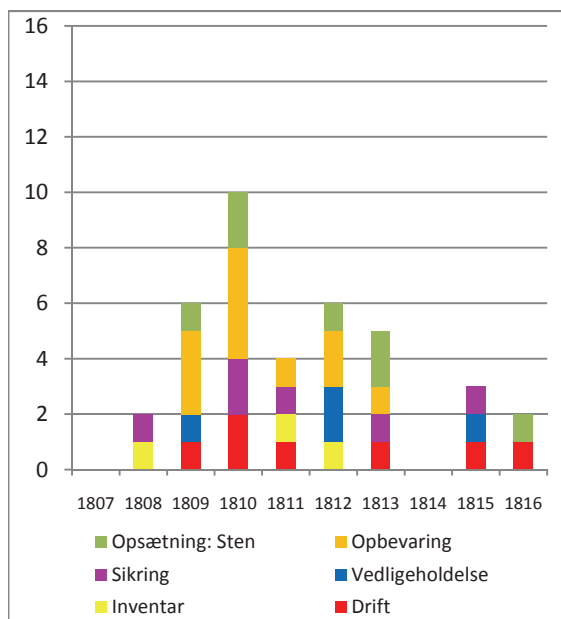

Fig. 20. Periodens fordeling af udgifter til museets virksomhed og drift.

Distribution over time of expenditure relating to the functions and operations of the museum itself.

Endvidere optræder der uspecificerede udgifter til en snedker i 1809 og en smed i 1815.

Låsesmed M.C. Lund leverede i 1808 fem nøgler formentlig til medlemmerne, og efterfølgende blev sikringsarbejde såsom levering af tre nøgler, installation af dirkefri dørlåse, dørblik samt nye rigler i låger og døre med tilhørende nøgler udført af hofkleinsmedemester J. Thimm fra 1810 til 1813.

Om de museale opgaver, opbevaringen og især ordningen af samlingen fortæller Münster (1812, X), at »... den er ordnet i Skabe af Commissionens Medlem, Conferentzraad og Cancellie-Deputeret Monrad, efter Tidsalderens og Gjenstandens Beskaffenhed, og en Deel af de smukkeste Oldsager ere ophængte i Chorets Vinduer.« Dette arbejde kom dog først i gang, da der var modtaget en del sager. Således fremgår det af regnskaberne for 1809 og 1810, at tiden nu var inde, idet Monrad indkøbte

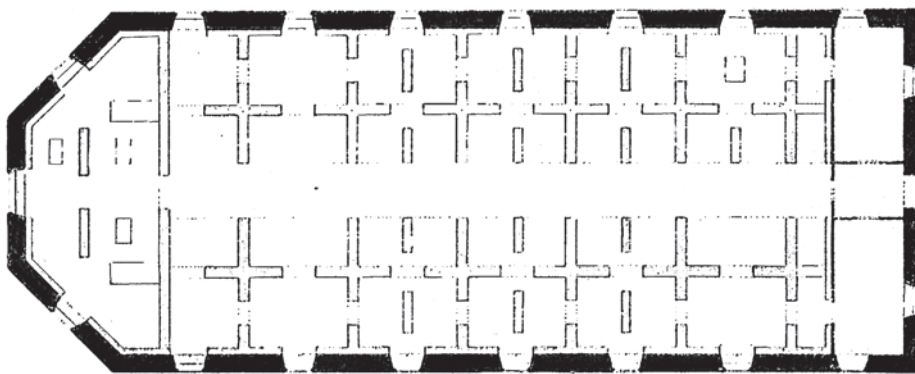

Fig. 21. Øverst: Grundplan over Universitetsbiblioteket. Tegning af M.G. Bindsbøll fra 1853, men indretningen svarer til beskrivelser fra 1777 og 1778. Efter Dahl 1932. – Nederst: Trinitatis kirke og Rundetårn set fra Landemærket. Museet havde 1807-32 til huse over koret. Adgangen skete gennem Universitetsbiblioteket via spindelgangen i Rundetårn. Akvarel af H.G.F. Holm ca. 1840, Det Kgl. Bibliotek.

Top: Ground-plan of the University Library. Drawing by M.G. Bindsbøll from 1853. Reproduced after Dahl 1932. – Bottom: Trinitatis Church as seen from 'Landemærket'. The museum was housed in the choir on the floor above the church together with the University Library from 1807-32. The entrance was through the spiral corridor of the Round Tower. Watercolour by H.G.F. Holm c 1840. The Royal Library.

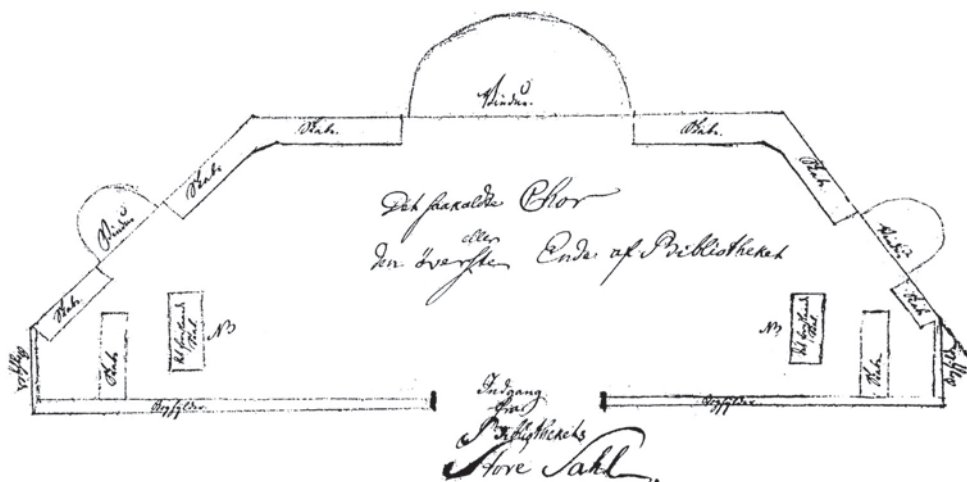

Fig. 22. »Det saakaldte Chor eller den øverste Ende af Bibliotheket«. Plan over museumsrummet i koret over Trinitatis Kirke med reoler og skabe indtegnet. Tegning af Rasmus Nyerup 1809, Antikvarisk Topografisk Arkiv, Nationalmuseet.

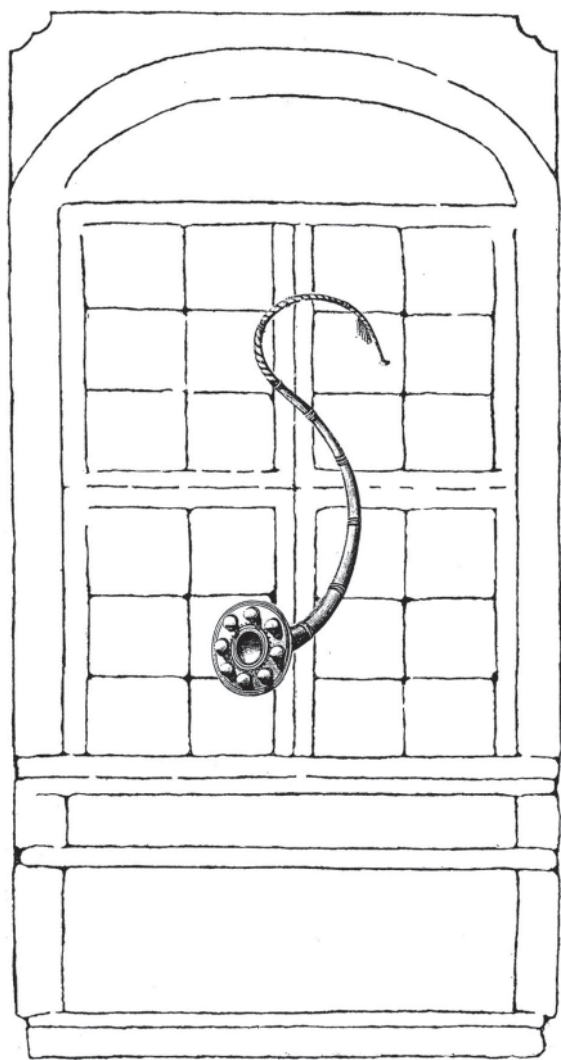
Plan of the museum's room in the choir on the floor above Trinitatis Church as drawn by Nyerup in 1809. Antiquarian Topographic Archive, the National Museum.

henholdsvis søm og seglgarn til at ophænge en del af de mere spektakulære oldsager i korets vinduer, heriblandt en lur (Hindenburg 1859) (fig. 23). Dette skete formodentlig fra de lister, som snedker J.F. Oberlander i 1809 opsatte i vinduerne, hvorfor de er medregnet under 'Opbevaring' i fig. 20. Flere søm blev indkøbt fra 1810 til 1812. Under opbevaring er også henført den af snedker M. Reiffenstein i 1812 udfærdigede ramme. Videre indkøbtes i 1813 også 51 æsker til opbevaring af oldsager fra ovennævnte madam Nepperschmidt. Ellers fortæller kilderne, at mange oldsager lå beskyttet, indpakket i papir eller tørklæder på hylder eller i skuffer i skabene. Til arkivet indbandt J.C. Berg i 1809 et af kongen skænket eksemplar af Den kgl. Møntsamlings katalog, og i 1810 leverede Berg endvidere fire portefuiller (arkivmapper) med læderryg og gjorder, formodentlig til opbevaring af tegninger.

Hvad angår opsætning af runestenene fik 8 murersvende drikkepenge for at deltage i opsætningen af Tryggvældestenen i 1809, ligesom der blev udbetalt bærepengene til flytning og opsætning af runesten i 1810, 1812 og 1813. Desuden fæstnede ovennævnte J. Thimm også en runesten til en mur med bolte i 1813.

Principperne for opstillingen voldte tilsyneladende kommissionen vanskeligheder, og efter sigende var Monrad og Nyerup uenige herom ifølge et brev fra C.J. Thomsen til L. Vedel Simonsen den 7. marts 1820.⁷ Vi kan kun gisne om opstillingsprincipperne, såsom at genstandene kronologisk måske var ordnet efter hedenold, riddertid og nyere tid, samt at oldsagerne var ordnet efter funktion, materiale, form og størrelse som i listerne over urner og stensager. Ligesom registreringen af oldsagerne gik også ordningen af de samme i sig selv. Nogle af svarene på, hvorfor det gik som det gjorde, kan måske til dels findes i følgende uddrag af Monrads koncept til Oldsagskommissionens tredje rapport til kongen, der er rettet af Thorlacius og dateret den 30. december 1820:⁸

... Fra Commissionens Nedsættelse i 1806 indtil Sommeren 1818 havde (jeg) Conferentzraad Monrad opstillet i Kabinettet og ordnet de indkomne Oldsager; (efter hans Foranledning paabegyndtes ogsaa allerede for nogle Aar Siden den i Videnskabelig

Orden forfattede Fortegnelse over disse, hvoraf en prøve haves i den Udsigt over Urnerne i Museet, som er trykt i de Antiquariske Annaler, og en lignende nær udarbejdet over Steenvaabnene). Men da Cabinettet ved de bestandig tilkommende Forøgelser var voxet til flere tusinde Numre, saa gjorde denne tilvæxt en i mange Classer fordeelt Ordne og nogle Classers omrangering nødvendig, hvilket Arbeide Conferenceraadens daværende svage Sundhedstilstand og Embedsforretninger ikke tillode ham at paatage sig.

Fig. 23. Vindue i museetsrummet oven på Trinitatis kirkes kor efter tegning fra 1853 af M.G. Bindsbøll med luren fra Wedellsborgfundet 1809 (Mus. nr. 378) efter radering af Magnus Petersen, ca. 1854. Collage af Jan Holme Andersen i Jakobsen *et al.* 1994.

*The lure (Inv. no. 378) hung up in the window of the museum premises at Trinitatis Church. Collage by Jan Holme Andersen in Jakobsen *et al.* 1994.*

Restaurering af oldsager

I denne periode var der kun lidt restaureringsaktivitet, hvilket kan have flere årsager, såsom at museumsarbejde og restaurering forbundet hermed var nye arbejdsområder for kommissionen, foruden at museet ikke var åbent for offentligheden. Alligevel valgte kommissionen at få restaureret omkring 25 genstande i perioden 1811-13 efter regning. Dette arbejde blev udført af håndværkere, men også af en zoologisk konservator (Brinch Madsen & Jakobsen 1998; Jakobsen & Brinch Madsen 2001; Jakobsen 2004). Da udgifterne hertil er fordelt på blot syv regninger, er disse kun afbildet i den samlede fordeling på grafen fig. 25.

Således findes der i regnskaberne oplysninger om restaurering af metalgenstande. De tre ældste regninger fra 1811 er fra gørtler P. Berg, der reparerede to sværd, en kårdeklinge, to dolke, et horn, en metalfigur og et stykke metal. Desuden sendte gørtlerne B. & C. Rosborg i november 1812 en uspecificeret regning for »Repareret forskellige Oldsager«.

Nogle af de urner, som kommissionens medlemmer havde inventeret og mærket i 1812, skulle se ordentlige og præsentable ud i opstillingen. Derfor blev fem af dem senere samme efterår restaureret hos den tidligere omtalte madam Johanne Nepperschmidt, der foruden at være zoologisk konservator for Det kgl. naturhistoriske Museum også drev en naturaliehandel i Klerkegade, hvor hun bl.a. handlede med mineraler og materialer (Holme Andersen & Jakobsen 1998).

En mere speciel opgave var, at kobberstikker W. Bagge (se nedenfor) sammensatte kong Niels' minister Helgis sønderslagne mindsten med kit for at kunne udføre en tegning af den, der senere blev trykt sammen med en artikel om stenens indskrift af R. Nyerup i *Antiqvariske Annaler* bind III, 1820. Desuden monterede Bagge stenen i en kasse med låg og fik betaling for det hele i januar 1813. Senere samme år fik N. Klingenberg betaling for »Et Skilderie at Lime og Rammer at Reparere«. Herefter skete der først restaurering af genstande igen i 1818.

Publikationsvirksomhed

Oldsagskommissionen havde ifølge det kgl. reskript af 22. maj 1807 også til opgave at udgive antikvariske skrifter, som man håbede ville udbrede interessen for studiet af oldtiden. At dette blev en af kommissionens mest betydningsfulde aktiviteter, kan næppe undre, da de lærde herrer var fortrolige med de skrevne kilder og flere af dem var kendte skribenter. Desuden var det udadrettede skriftlige og administrative arbejde en forudsætning for, at et museum kunne komme op at stå, og bevaringen af mindesmærker kunne effektueres. Kommissionen havde i begyndelsen vidtfavnende ideer herom, og ikke uden grund med det store materiale, der kom ind med præsteindberetningerne, men det tog den alligevel lidt tid at finde ud af, hvilket ben den skulle stå på i den anledning.

Det første tiltag til publikationsvirksomhed finder vi i form af E.C. Werlauffs tidligere omtalte lille bog (1808), til hvis udgivelse han havde indsendt en forespørgsel om økonomisk støtte. Efter at kommissionens medlemmer havde læst manuskriptet, blev det den 2. juni vedtaget at få bogen udgivet på Waisenhusets forlag. Efterfølgende aflagde forlaget i 1810 regnskab herfor og afleverede restoplaget af bogen, hvilket kom til at koste kommissionen et mindre beløb. Den næste publikation relateret til kommissionens arbejde blev Thorlacius' bog fra

1809, men heri var kommissionen ikke økonomisk involveret, idet den som nævnt blev udgivet i Skandinavisk Litteraturselskabs regi af Andreas Seidelin, der støttede de nye tiltag på kulturfronten.

Antiqvariske Annaler

I løbet af 1810 konkretiseredes kommissionens visioner om at udgive antikvariske skrifter og i maj 1811 lød startskuddet hertil. Det blev til tidsskriftet *Antiqvariske Annaler*, der kom til at indeholde beretninger og videnskabelige artikler samt fortegnelser over indkomne oldsager med omtale af de donatorer og personer, der var kommissionen behjælpelig på forskellig vis. Det blev afgjort, at professor Thorlacius skulle være redaktør.

Til selve fremstillingen måtte der også skaffes sikkerhed for at pengene til udgivelsen kunne skaffes, hvorfor man først gik i gang med at sikre sig faste aftagere ved at udsende en subscriptionsliste til interesserede personer i hele riget (trykningen af denne er tidligere omtalt under 'Administration'). Da kongen også støttede idéen var det finansielle tilsyneladende på plads og kommissionen kunne give sig til at overveje, hvad det første hæfte skulle indeholde. Det var Werlauff, Thorlacius og Nyerup der først skulle levere skrifter dertil. Hertil kom den første rapport til kongen, den første indberetning til Danske Cancellie om monumenters fredning foruden en fortegnelse over arkivtegner S. Abildgaards antikvariske tegninger fra Sjælland. Beslutningen blev hurtigt omsat til handling, for allerede i juli 1811 var artiklerne klar til sats, og stikning af kobbere til illustrationerne påbegyndtes. Man besluttede at starte med et oplag på 600 eksemplarer.

Allerede inden første hæfte var færdigproduceret, var der artikler til det næste hæfte fra Abrahamson, Nyerup og Thorlacius samt den anden rapport til kongen og den anden indberetning til Cancelliet om monumenters fredning. Det blev derfor besluttet at udgive de første to hæfter i en samlet indbinding, samtidig med at Münter påtog sig at skrive en »Fortale« om kommissionens inten-

tioner. Herefter skulle der træffes dispositioner om forsendelse af publikationen til aftagerne rundt om i rigerne. Dette var ingen let sag, især ikke under en krig, og desuden krævede det kongens tilladelse. I august 1812 var *Antiqvariske Annaler* bind I klar til levering, hvorefter de første eksemplarer trykt på skrivepapir og indbundet i halvbind blev sendt til særligt udvalgte personer og institutioner.

Det første bind var næppe udkommet, før man gik i gang med bind II's første hæfte, der kom til at indeholde artikler af Skule og Børge Thorlacius, Abrahamson (posthumt), Werlauff og Vedel Simonsen samt tre præsteindberetninger. Allerede i marts 1813 var hæftet klar til trykpressen, hvorefter der igen skulle træffes aftale om forsendelserne med postvæsenet, hvortil der i maj 1813 blev bevilliget portofrihed inden for rigerne. På trods af de gode intentioner viste det sig dog snart, at salget gik trægt, og at finansieringen af *Antiqvariske Annaler* oversteg kommissionens økonomiske muligheder. Man kom til at skyldte forlaget penge, og Monrad måtte lægge ud med et større beløb. Man besluttede igen at søge kong Frederik VI om bistand, hvilket bevilgedes i form af et tilskud på 500 rd. i oktober 1813 til Monrads tidligere udlæg for trykningen. Samme måned lå første hæfte af bind II klar fra bogbinderen.

Herefter fortsatte kommissionen ufortrødent og gik i 1814 i gang med bind II's andet hæfte, der udkom i oktober 1815. Udover artikler af Münter, Thorlacius, Vedel Simonsen og det korresponderende medlem Fauris de Saint Vincent indeholdt det syv artikler fra præster og embedsmænd ude i landet. Hertil kom fortegnelser over indkomne oldsager fra Vedel Simonsen (1815a) foruden det tidligere omtalte inventarium over museets urner.

Udgifterne til publikationsvirksomheden omfattede – bortset fra Werlauffs bog – kun de *Antiqvariske Annaler*, hvortil de 45 regnskabsposter fordeler sig på fremstillingen af illustrationer (trykplader, stikning, trykpapir og trykning), sats og trykning af teksten samt indbinding og sluttelig distribution,

som det fremgår af fig. 24, hvoraf det ses, at 1812 var kommissionens så absolut mest aktive år på dette område.

Foruden kommissionsmedlemmerne var følgende personer involveret i fremstillingen af tidskriftet:

Kobbersmedene F. Tønsberg og Hasfelt forfærdigede kobberpladerne, der blev anvendt til stikningen af illustrationerne. Disse blev i 1811-12 udført af kobberstikker P.J. Seehusen, og trykningen ved Johs. Eft. Seehusen. Fra marts 1812 ændrede dette sig, således at kobberstikkeren W. Bagge leverede de sidste illustrationer til bind I's andet hæfte og fremover stod for stikningen og trykningen af plancherne. Det meste af trykpapiret brugt til illustrationerne blev fra 1811 leveret af Christiani og Grissons papirhandel i form af postpapir, der blev afregnet for hver leverance eller afregnet via kobberstikker Bagge.

Udgivelsen skete i kommission hos et forlag. Kongelig bogtrykker Johan Frederik Schultz (1756-1817) var indehaver af Universitetets Bogtrykkeri & Forlag og havde som tidligere nævnt været anvendt af kommissionen til trykkeopgaver i 1807, 1808 og 1811. Fra 1812 kom firmaet så også til at stå som forlag for og trykker af *Antiqvariske Annaler*. Betalingen for trykpapir til sats og bogtryk af bind I faldt i en meget stor samlet regning i oktober 1812 og en noget mindre i marts 1813, mens afregningen for bind II først fandt sted i 1818, hvorfor disse udgiftsposter ikke er med på fig. 24.

Hæftningen og indbindingen blev fra efteråret 1812 foretaget af den tidligere omtalte bogbinder J.C. Berg. Af bind I blev nogle eksemplarer indbundet i halvbind og de fleste i kulørt papbind, mens de to hæfter af bind II begge blev indbundet i papbind. Alle med indklistrede kobberstikplancher.

I udgifterne til distribution af 'Annalerne' figurerer en enkelt post til drikkepenge i 1812, hvor bogtrykker Schultz' karl fragtede en del af oplaget af bind I op i Rundetårn, mens resten fordeler sig på postforsendelserne. Her måtte kommissionen i 1814 på trods af den tilståede portofrihed betale posthu-

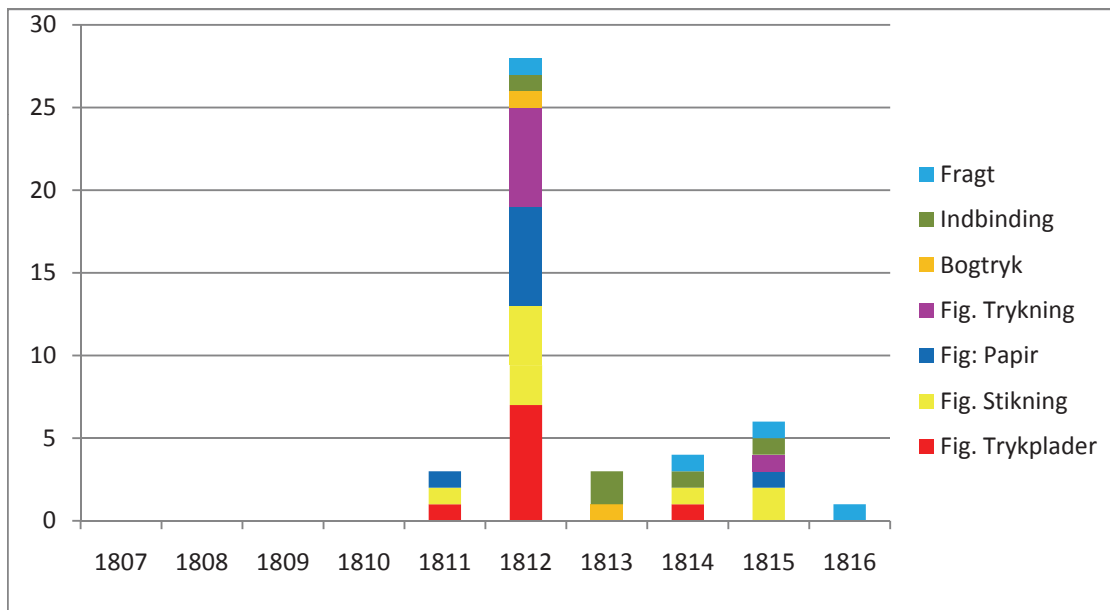

Fig. 24. Periodens fordeling af udgiftsposter til publikationen af *Antiqvariske Annaler*.

Distribution over time of expenditure concerning the publication of the 'Antiqvariske Annaler'.

set en pæn sum for emballering og forsendelse af 1091 hæfter bl.a. til udlandet inklusiv Norge, samt efterfølgende mindre beløb i 1815 og 1816.

Herefter opstod en pause i publikationsvirksomheden, indtil bind III udkom lige før årsskiftet 1820/21, hvorefter 1. hæfte af bind IV udkom i 1823 og, efter at Thorlacius var udtrådt af kommissionen i 1826, 2. hæfte i efteråret 1827 nu med C.J. Thomsen som redaktør. Det var det sidste bind, der blev udgivet. Herefter fortsatte kommissionen med at genoptrykke og distribuere Annalerne, mens dens fortsatte litterære virksomhed senere overgik til Det kgl. nordiske Oldskriftselskab.

De *Antiqvariske Annaler* blev ikke blot solgt til abonnenter og i løssalg, men anvendtes også som gave til folk, der havde gjort kommissionen en tjeneste, som bytteobjekter og som dusør til folk, der havde indsendt en vigtig oldsag. Desuden blev

de brugt som reklame og bevis for kommissionens virksomhed, når der skulle gøres indtryk på de bevillende myndigheder eller indflydelsesrige personer. De tjener i dag som et værdigt minde om Oldsagskommissionens arbejde 1807-16, hvor de som dokumentation udgør et bevis på, at Oldsagskommissionen opfyldte det formål, der blev stillet den i dens kommissorium, nemlig at indhente beretninger om truede fortidsminder og gøre tiltag til at få disse fredet, at indsamle oldsager og opbevare dem i et museum samt at formidle viden om disse sager til omverdenen.

Sammenfatning

I det foregående er udgifterne til de forskellige kategorier af Oldsagskommissionens aktiviteter forklaret under de enkelte indsatsområder. Grafen fig. 25 viser en samlet fordeling af de 192 udgiftsposter inden for de omtalte indsatsområder undtaget fredningsområdet, hvortil der ikke findes udgifter i perioden 1807-16. Gruppevis fordeler regnskabsposterne sig med 41 på administration, 16 på per-

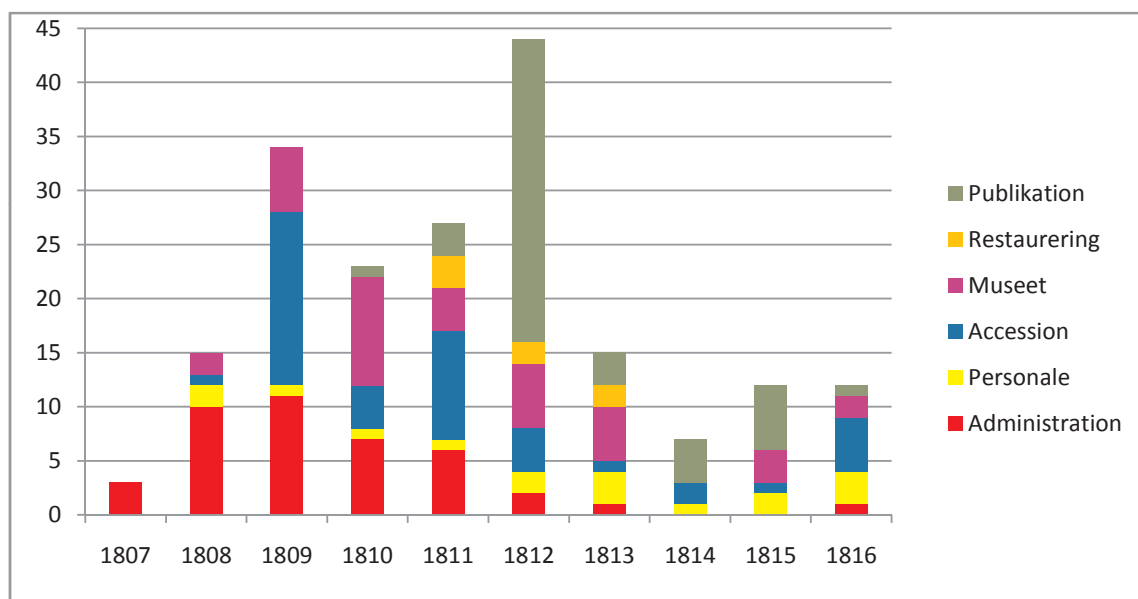

Fig. 25. Periodens samlede fordeling af regnskabsposter inden for kommissionens indsatsområder.

Distribution over time of expenditure concerning all of the Antiquity Commission's areas of activities.

sonale, 44 på accession, 38 på museet, 7 på restaurering og 46 på publikationsvirksomhed.

Overordnet set kan udviklingen, der aflæses heraf, beskrives som følgende: Efter etableringen af Den Kongelige Commission i København for Oldsagers Bevaring i sommeren 1807, hvortil der var nogle få udgiftsposter til etableringen af administrationen, stod aktiviteten stille hele efteråret grundet englændernes angreb på og belejring af København. Herefter tog begivenhederne fart i 1808 primært omkring det administrative arbejde med præsteindberetningerne. Dette arbejde toppede det følgende år, mens det var posterne til modtagelse af oldsager, der kom til at dominere i 1809, og ser man bort fra det senere arbejde med de *Antiqvariske Annaler*, er dette år kommissionens mest aktive. I 1810 var det så museet, der krævede hovedparten af regnskabsposterne, mens de til

administration og accession var for nedadgående, hvortil så kommer udgiften til Werlauffs publication. Antallet af udgiftsposter til administrationen fortsatte nedad i 1811, hvorimod posterne til pakkeporto for indkomne oldsager igen dominerede. Som det ses, var den samlede aktivitet i 1809-11 ganske høj med sammenlagt 84 poster ud af hele periodens 192 udgiftsposter.

Til gengæld var 1812 set i dette perspektiv det mest aktive år i hele perioden med 44 poster, der dog klart var domineret af de 28 til fremstillingen af de *Antiqvariske Annaler*. Herefter tager udgiftskurven et kraftigt dyk i 1813 til i alt 15 poster, måske i forbindelse med statsbankerotten, og kommer i bund med blot 7 poster i 1814, hvor Danmark med Kieler-freden må afstå Norge. I 1815 begynder der at komme liv i aktiviteterne igen, delvis på grund af udgivelsen af bind II af *Antiqvariske Annaler*, og i 1816 ses de almindelige aktiviteter også at vokse. Det skulle dog vise sig, at Oldsagskommissionen derefter kom på fode, således at dens initiativer og aktiviteter inden for de i dens kommissorium afstukne indsatsområder kom til at vokse voldsomt de følgende år.

Bilag 1

Danske Cancellies forestilling, fremlagt den 15. maj 1807 for kong Christian VII og kronprins Frederik.⁹ Det var denne forestilling, der medførte, at det kongelige reskript til oprettelse af Den Kongelige Commission i Kjøbenhavn for Oldsagers Opbevaring udkom den 22. maj 1807. I indstillingen anbefaledes det, at der blev nedsat en kommission, hvis forretninger skulle bestå i:

1. at udarbejde en Instruction, efter hvilken Præsterne og andre have at indsende deres Indberetninger.
2. at correspondere med disse og sine udenbyes Medlemmer i alle Tilfælde, hvor nærmere Oplysninger behøves.
3. at modtage Tegninger eller Oldsager, som maatte blive indsendte til den.
4. at sørge for, at Indberetningerne virkelig indkomme fra alle Provstier eller Stifter, og naar alt er samlet, at uddrage Resultaterne af det Heele og at indkomme med Forslag om følgende Hovedposter:
 - a. Hvilke Monumenter fra Oldtiden, som findes adspredte paa Marken, og formedelst deres Størrelse og Omfang ei kunne flyttes, fortiene at opbevares ved Kongebud for Efterverdenen, og hvilke derimod fordi de ere mindre betydelige, enhver Jordbruger kunde være berettiget til at benytte paa hvad Maade han selv vilde.
 - b. Hvilke Foranstaltninger kunde gøres for at saadanne Levninger fra Middelalderen, som findes i Kirker eller andre offentlige Bygninger, bleve bevarede for Ødelæggelse.
 - c. Hvorledes Almuen bedst kunde undervises om Værdien af de Oldsager, der jævnlig opgraves af Jorden, og, som oftest, ødelægges, fordi det ikke vides, at de kunde være til Nytte.
 - d. Hvorledes med de mindste Bekostninger for Staten et Stats-Museum |:hvilket nu, efter at Professor Nyerup har bragt Sagen på Bane, synes at være bleven et offentligt Ønske:| kunde anlægges for alle i Deres Majestæts Riger værende Oldsager forsaavidt de enten allerede findes i de Kongelige Samlinger, eller med Tiden kunde blive dem indlemmede og
 - e. Hvorledes dette Museum da kunde anvendes til offentlig Nytte.

Tak til Jan Holme Andersen, Konservatorskolen, for hjælp med udformning af manuskriptet, fortolkning af regnskaberne samt udarbejdelse af grafer og illustrationer.

Noter

1. Hermansen 1931; 1953; Jensen 1992; Jakobsen et al. 1994; Jakobsen 2007a. Ligeledes har C.J. Thomsen været genstand for en del opmærksomhed (Hermansen 1934; Hildebrand 1937-38), ikke mindst med afholdelse af et symposium i 1988 i anledning af 200-året for hans fødsel, hvorfra flere af indlæggene er publiceret i *Aarbøger* 1988.
2. *Oldsagskommissionens regnskaber 1807-49* (Regnskabsprotokoller og regnskabsbilag). Museumshistorisk Arkiv, Nationalmuseet.
3. Den Kongelige Commission i Kjøbenhavn for Oldsagers Opbevaring: *Mødeprotokol 1807-21*. Museumshistorisk Arkiv, Nationalmuseet (trykt kildeudgave, se Jakobsen 2007a, s. 183-334, & 2007b).
4. *Efterretninger om nordiske Oldsager* (W.H.F. Abrahamsons ekstrakter af modtagne præsteindberetninger fra 1808-1812). Museumshistorisk Arkiv, Nationalmuseet.
5. Denne udnævnelse fremgår ikke af mødeprotokollen, men af en af Victor Hermansen håndskreven liste over de korresponderende medlemmer i dennes papirer Ny kgl. Saml. 4546 kapsel 25/26, Det kgl. Bibliotek.
6. *Fortegnelse over det kgl. Mus. for Nord. Oldsagers Begyndelse og Forøgelser i Aarene 1807-1816* (Original forfattet i 1842 af J.B. Sorterup). Museumshistorisk Arkiv, Nationalmuseet.
7. Afskrift i Victor Hermansens papirer, Ny kgl. Saml. 4546 kapsel 25/26, Det kgl. Bibliotek.
8. Rettet koncept til Oldsagskommissionens tredje rapport til kongen dateret 30. december 1820 (Administration 1820). Museumshistorisk Arkiv, Nationalmuseet.
9. Danske Cancellies 1. dept. brevbog, no. 683, 15. maj 1807. Rigsarkivet.

Litteratur

- Adamsen, C. & V. Jensen (red.) 1995-2003. *Danske Præsters Indberetninger til Oldsagskommissionen af 1807*. Bind 1-5. Højbjerg, Wormianum.
- Brinch Madsen, H. & T.B. Jakobsen 1998. Konservering efter regning 1. *Meddelelser om Konservering* 1998:1, s. 1-5.

- 1999. 1812 Inventariet – En museumshistorisk undersøgelse. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1997, s. 231-288.
- Dahl, S. 1932: *Universitetsbibliotekets Bygninger gennem Tiderne*. København.
- Dehn, T. & I. Nielsen 1987. Kancellifredningerne. I: I. Nielsen (red.) 1987, s. 86-92.
- Ebbesen, K. 1985. *Fortidsminderegistrering i Danmark*. København, Fredningsstyrelsen.
- Grinder-Hansen, K. (red.) 1987. *Inflation – i historiens lys*. København, Nationalmuseet.
- Hermansen, V. 1931. Oprettelsen af Den Kongelige Commission til Oldsagers Opbevaring i 1807. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1931, s. 265-320.
- 1934. C.J. Thomsens første Museumsordning. Et Bidrag til Tredelingens Historie. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1934, s. 100-122.
- 1938. Runestenene ved Rundetaarn. Et bidrag til dansk museumshistorie. *Historiske Meddelelser om København* 3. rk. Bd. 2, s. 333-66.
- 1953. Baggrunden for Oldsagskommissionen. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1953, s. 157-202.
- 1957. Oldsagskommissionen og Frimurerne. *Meddelelser fra Den Danske Frimurerorden* 28, s. 451-61.
- Hildebrand, B. 1937-38. *C.J. Thomsen och hans lärda förbindelser i Sverige 1816-1837. Bidrag till den nordiska forn- och hävdaforskningens historia*. Vol. I: Tiden till 1826. Vol. II: Tiden 1826-1837. (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar. Del 44:1 & 44:2). Uppsala.
- Hindenburg, T. 1859. Bidrag til den danske Archæologies Historie. *Dansk Maanedsskrift. Redigeret og udgivet af Dr. M.G.G. Steenstrup*. Aargang 1859, Første Bind, s. 149-218.
- Holme Andersen, J. & T.B. Jakobsen 1998. Røgt og Pleje. Naturhistorisk restaurering og konservering i perioden ca. 1800-1816. *Skalk* 1998:5, s. 20-28.
- Jakobsen, T.B. 2004. The Museum of Nordic Antiquities 1807-91. Exhibition and Conservation. *Acta Archaeologica* vol. 75:2, s. 95-127.
- 2007a. Birth of a World Museum. *Acta Archaeologica* vol. 78:1. (Supplementa VIII. Centre of World Archaeology – Publications 4). Oxford, Wiley-Blackwell.
- 2007b. *Nationalmuseets Oprindelse 1807-1848. Oldsagskommissionens mødeprotokoller 1807-1848*. Højbjerg, Wormianum.
- Jakobsen, T.B. & H. Brinch Madsen, 2001. Conservation and Restoration at the Museum of Nordic Antiquities in Copenhagen 1807-32. I: A. Oddy & S. Smith (eds) *Past Practise – Future Prospects*, s. 129-136. (The British Museum Occasional Paper, Number 145). London, British Museum Press.
- Jakobsen, T.B., H. Brinch Madsen, J. Holme Andersen & J. Jensen 1994. *Oldsagerne fra Hedenoldet i Guldalderens Nationalmuseum*. (Udstillingskatalog). København, Konservatorskolen & Nationalmuseet.
- Jensen, J. 1992. *Thomsens Museum. Historien om Nationalmuseet*. København, Gyldendal.
- Moltke, E. 1976. *Runerne i Danmark og deres oprindelse*. København.
- Münter, F. 1805. Lejre i Sjælland i Begyndelsen af det Nitende Aarhundrede. *Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter* 1805:II, s. 265-324. – Også udgivet særskilt af Andreas Seidelin 1806.
- 1812. Fortale. *Antiqvariske Annaler* I, s. V-XII.
- Nielsen, I. (red.) 1987. *Bevar din Arv. Danmarks fortidsminder 1937-1987*. København, G.E.C. Gad & Skov- og Naturstyrelsen.
- Nielsen, P.O. 1981. Hundre tusind fortidsminder. Om den arkæologiske kortlægning i Danmark siden 1807. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1981, s. 61-69.
- Nyerup, R. 1806. Oversyn over Fædrelandets Mindesmærker fra Oldtiden, saaledes som de kan tænkes opstillede i et tilkommende National-Museum. *Historisk-Statistisk Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge i ældre og nyere Tider*. Bind 4. Kjøbenhavn.
- 1807a. *Min Pilgrimsrejse til Sorø i August 1806, med nogle træk til en opridsning af Sorøes lærde Tilstand nu og Fordum*. Kjøbenhavn.
- 1807b. Anmodning til Eiere af nordiske Oldsager, dateret 12. marts 1807. *Dagen*, no. 45 tirsdag d. 17. Marts 1807, udgivet af R.H. Seidelin.
- 1808. *Rasmus Nyerups og Søren Abildgaards Antiqvariske Rejser i Aarhus Stift i Aarene 1771 og 1807*. Kjøbenhavn.
- 1814. *R. Nyerups Antiqvariske Reise til Fyen i Julii Maaned 1814*. Kjøbenhavn.
- Ritzau, E.N. 1881. *St. Joh. Logen Zorobabel og Frederik til det kronede Haab. Dens Historie og Medlemsfortegnelse fra de ældste Tider indtil 31. Dec. 1881*. København.
- Thomsen, C.J. 1836. Kortfattet Udsigt over Mindesmærker og Oldsager til Nordens Fortid. I: *Ledetraad til Nordisk Oldkyndighed*, s. 27-90. København, Det kgl. nordiske Oldskrift-Selskab.
- Thorlacius, B. 1809. Bemærkninger over de i Danmark endnu tilværende Hedenolds-Höie og Steensætninger. *Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter* 1809, Kjøbenhavn, A.F. Seidelin.
- Vedel Simonsen, L.S. 1813-16. *Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder*. Bind 1-3. København.

- 1815a. Fortegnelse paa de ved Professor Vedel-Simonsen for det antiqvariske Museum i Aarene 1807-14 indsamlede Oldsager. *Antiqvariske Annaler* II, s. 328-356.
- 1815b. Archæologisk Rapport til den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring, af Professor Vedel-Simonsen, 1812. *Antiqvariske Annaler* II, s. 365-375.

- Werlauff, E.C. 1808. *Bemærkninger i Anledning af den til de nordiske Oldsagers Samling og Opbevaring nedsatte Commission*. København, Waisenhusets Forlag.
- Aarbøger* 1988. Christian Jürgensen Thomsen, 1788 – 29. December – 1988. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1988.

The first working years of the Royal Commission for the Preservation of Antiquities

The sources used for this paper are mainly archival material, consisting of the extensive minutes of meetings, registers of acquisitions, letters, ledgers and accounting vouchers. From these sources we can obtain information about the personnel, administration, accession of items, preservation of monuments, publications, operation of the museum, as well as restoration and preservation of antiquities etc.

The early starting point of the National Museum of Denmark can be found in the ordinance which in 1807 on May 22nd was presented to the then appointed Royal Commission for the Preservation of Antiquities, a commission which functioned from 1807 to 1849, whose aim was to protect the cultural relics in the landscape, such as barrows, runic stones, and the like, as well as to establish a public museum system, and spread knowledge of antiquity.

The ordinance enumerates admirably the administrative and unavoidable consequences of such a resolution, comprising suitable locations, expenditure regarding staff, organization, and operations, including preservation (conservation and restoration) of the objects entrusted to the museum, which formed the cultural heritage of the nation. The ordinance moreover mentions the obligation to inform and teach the public – in writing and by word of mouth – about their own past and the world of their ancestors, demonstrated by the visibly preserved historical sources – in this case, museum objects of all kinds. All these functions were simply the basic demands of the ordinance.

On the 20th of May 1807, at the same time as the Commission was appointed, the Museum of Nordic Antiquities was officially established in the choir of the floor above the

Trinitatis Church, where the University Library was housed in the large room. The entrance to the museum was through the spiral corridor of the Round Tower. This small collection became the original core of today's National Museum of Denmark. This measure was taken on the initiative of two men who were both appointed members of the Antiquities Commission, Rasmus Nyerup, professor of literature, who became the first secretary of the Commission, and Frederik Münter, experienced archaeologist and doctor of theology, who was appointed Bishop of Zealand in 1808.

The Chairman of the Commission (of 6 and since 1810 of 9 persons) was the Lord High Steward A.W. Hauch, who was the indispensable link to the absolute monarch King Frederik VI. All the other members were important and influential intellectuals. In the course of time the members of the Commission were replaced because of death or illness, their number was changed, as was gradually the number of meetings, and the contents were changed with changing demands. Moreover it was a characteristic feature that a number of eminent foreign scientists, called corresponding members, were in contact with the Commission for the purpose of assisting with information of international character.

The liaison with the central administration was the titular Councillor of State and Chancellery P.J. Monrad, who was responsible for the provision of goods and services and for keeping of the accounts, where all expenditure was entered and can now be studied, even small services, dispatches, purchase of office equipment, catering at meetings, purchase of various materials as nails and screws, cleaning materials,

candles, etc. Captain W.H.F. Abrahamson was in charge of the contact with Schleswig-Holstein, the German Chancery and the correspondence in the German language. He was also a runic expert. Professor Børge Thorlacius was the main editor of the Commission's publications, especially the "Antiqvariske Annaler".

Besides the unpaid members of the Commission, who all had their field of activity, the staff consisted of a few casual clerks and scribes and the janitor of the University Library, who was responsible for cleaning and maintenance. On the payroll was moreover a messenger who took messages to members and waited on them at meetings, which mostly took place in the Masonic Lodge near the museum. Nearly all the members were high degree freemasons, which at the time indicated humanism and culture.

In the early days there was no special policy with regard to the collection of antiquities – the Commission accepted whatever was offered, when possible without paying anything but transportation, its income being slender. Soon, however, it became fashionable for distinguished citizens to donate objects to the Commission, their reward being that their names and gifts were published in the newspaper.

The museological work was also the responsibility of P.J. Monrad. It is evident from the archive material that he had the antiquities "ordered in cabinets according to the nature of the ages and the objects" and more that "at his prompting a list drawn up in scholarly order was begun". This included a list of 30 urns of gold, copper, glass and earthenware drawn up at the meetings of 20th and 27th of August 1812. A list of stone antiquities, prim staves (wooden calendars) was also produced. These lists are ordered "scientifically" by category, material, function, form and size. Besides the clarity this affords, the system also permits later acquisitions to be added to the various specimen groups. Unfortunately the importance of organizing a proper accession register, chronologically kept and unambiguous so as to avoid misunderstandings and misinterpretations was not understood then. This makes it difficult to identify a large part of this collection today.

Protection and preservation of stationary monuments was one of the primary tasks after the start in 1807. Even if the elderly and busy Commission members could not manage to travel all over the country – not least on account of the military situation – in order to view the stationary monuments, they placed a high degree of trust in the reports of others regarding the sites and conditions of important monuments. The most important informants were officials, especially the fine-meshed network of clergymen all over the country, who were under an obligation to reply to identical

questionnaires from the Commission regarding antiquities worthy of preservation and monuments deserving protection in their parishes. The most complete reports came from Zealand and Bornholm, which were frequently visited by Bishop Münter in his capacity of Bishop of Zealand.

At New Year 1816/17 Professor Nyerup resigned, at his own wish, from the work as secretary of the Antiquities Commission. In his place Christian Jürgensen Thomsen, later to become famous as the inventor of the Three Age System, was appointed. The previous four years the Commission had been operating at low speed, owing to the war against England during the Napoleonic Wars, and the consequent state of bankruptcy and depression in 1813. Great tasks were waiting to be taken up on the arrival of the young and energetic C.J. Thomsen, and the number of the Commission's activities increased until 1849, when the Commission was abolished due to the change of government from absolute monarchy to constitutional monarchy.

Translated by Bodil Sander Pearce

Tove Benedikte Jakobsen
Virumgade 39E
DK-2830 Virum

tovejakobsen@privat.dk